

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Niina Männistö & Joonas Takala

Jälkihuoltotyön äärellä

Jälkihuolto-opas lasten ja nuorten asumiskoti Polkuun

Opinnäytetyö
Syksy 2021
SeAMK Sosiaaliala
Sosionomi tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Niina Männistö & Joonas Takala

Työn nimi: Jälkihuoltotyön äärellä: Jälkihuolto-opas lasten ja nuorten asumiskoti Polkuun

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi, lehtori

Vuosi:2021

Sivumäärä:60

Liitteiden lukumäärä:5

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämishanke, ja se toteutettiin yhteistyössä Lasten ja nuorten asumiskoti Polun kanssa. Tavoitteena oli luoda opas, joka selkeyttää ja yhdenmukaistaa jälkihuollon toteutusta Lasten ja nuorten asumiskoti Polussa, sekä lisätä työntekijöiden tietoutta jälkihuollosta. Lasten ja nuorten asumiskoti Polku on yksityinen lastensuojelulaitos, joka tuottaa lastensuojelun sijaishuollon palveluiden lisäksi lastensuojelun avohuollon tukitoimina tarjottavia palveluita.

Opinnäytetyön teoriaosassa avaamme lastensuojelun, avohuollon ja jälkihuollon käsitteitä sekä kerromme yksityiskohtaisemmin, mitä jälkihuolto pitää sisällään. Käymme teoriaosassa myös läpi erilaisia jälkihuollon työ- ja toteutusmuotoja. Teoriaosassa tuomme myös esille, mitä asioita täytyy ottaa huomioon sijaishuollon päätyttyä, kun lapsi/nuori palaa asumaan perheen luokse tai aloittaa itsenäisen elämän.

Opinnäytetyön lopputuloksena tuotimme jälkihuolto-oppaan, joka jää yhteistyötaholle työvälineeksi jälkihuollon toteuttamiselle. Jälkihuolto-oppaan tavoitteena on tuoda uutta tietoutta työntekijöille jälkihuollosta sekä tuoda uusia työmenetelmiä ja -tapoja jälkihuollon toteuttamiseen. Jälkihuolto-oppaan tekoa varten käytimme tiedonkeruumenetelmänä työntekijöiden teemahaastatteluita sekä kyselyitä. Teemahaastattelu tehtiin kahdelle työntekijälle, ja kyselylomakkeeseen vastasi yhdeksän työntekijää.

Haastatteluiden ja kehittämishankkeen edetessä selkeni vahvasti se, että jälkihuollon merkitys on noussut entistä suurempaan arvoon. Voidaan todeta, että jälkihuollon merkitys itsenäistyvän tai kotiutuvan nuoren tukemisessa on suuri. Sijaishuollossa tapahtuneiden positiivisten muutosten ja tavoitteita kohti kulkemisen ylläpitämisessä ja edistämisessä jälkihuoltotyö on ainutlaatuisen tärkeää.

Haastatteluiden perusteella päädyimme johtopäätökseen, että eri lapset/nuoret tarvitsevat erilaisia palveluita ja lähestymistapoja, että he hyötyisivät jälkihuollosta mahdollisimman paljon. Tämän vuoksi jälkihuollon työntekijöillä olisi tärkeää olla mahdollisimman paljon tietoa ja taitoa sosiaalityön eri menetelmistä.

¹ Asiasanat: lastensuojelu, jälkihuolto, itsenäistyminen, jälkihuollon työmenetelmät

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of HealthCare and Social Work

Degree programme: Bachelor of Social Services

Author/s: Niina Männistö & Joonas Takala

Title of thesis: Implementation of After Care - A Guidebook of After-Care for the Nursing Home of Children and Adolescents Polku

Supervisor(s): Mirva Siltakorpi, Senior Lecturer

Year: 2021

Number of pages:60

Number of appendices:5

This functional thesis was made in co-operation with nursing home for children and adolescents Polku. The target of the thesis was to clarify and equalize the implementation of after-care in Polku nursing home for children and adolescents, and to increase employees' knowledge of after-care. Polku nursing home for children and adolescents is a private child welfare institution that provides alternative care services and placement as a support measure in open care services.

In the theory part of the thesis, we explain the terms of child welfare, open care and after-care and tell more specifically what after-care involves. Furthermore, we also go through different forms of work and implementation of after-care, we point out what must be considered when a child or adolescent returns home to live with their family or starts an independent life.

In the conclusion part of the thesis, we produced a guidebook of after-care which will remain as a tool for the collaborator. The aspiration of the guidebook of after-care is to offer new knowledge of after-care and to bring new working methods for implementation of after-care. In the making of the guidebook, we used themed interviews and enquiries for employees to collect intel. Themed interview was made for two employees and enquiry form was answered by nine employees.

When the interviews and a development project proceeded, the significance of the after-care become valued much more than before. One can state that the significance of after-care in supporting the adolescent who is becoming independent or returns home is significant.

On the basis of the interviews, we ended up in the conclusion that different children/adolescent need different services and approaches, so they would benefit from after-care as much as possible. Therefore, the professionals in after-care would consider as much information as possible is needed, together with skills, regarding separate methods of social work.

¹ Keywords: child welfare, after-care, independence, working methods of after-care

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkuuettelo	5
1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELU	8
2.1 Lastensuojelun tavoitteet.....	8
2.2 Sijaishuolto.....	10
2.3 Avohuolto	12
2.4 Lasten ja nuorten asumiskoti Polku.....	13
3 JÄLKIHUOLTO.....	15
3.1 Jälkihuollon perusta.....	15
3.2 Jälkihuollon työmuodot.....	17
3.3 Jälkihuollon suunnittelu ja toteutus.....	19
4 JÄLKIHUOLLON TAVOITTEET.....	22
4.1 Lapsen / nuoren tukeminen sijoituksen päätyttyä.....	22
4.2 Kotiutumisen tukeminen ja perhetyö	24
4.3 Itsenäistyminen ja aikuisuuteen tukeminen	25
4.4 Osallisuus ja siihen tukeminen	29
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	32
5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	32
5.2 Jälkihuolto-oppaan toteutus	35
5.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	42
6 JÄLKIHUOLTO-OPPAAN SISÄLTÖ.....	44
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA.....	45
LÄHTEET	48
LIITTEET	53

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Jälkihuollon osa-alueet.	20
Kuvio 2. Ihmisen voimavarat.....	24
Kuvio 3. Nuoruuden kehitysvaihe.	28
Kuvio 4. Osallisuuden portaat.....	30
Kuvio 5. Toiminnallisen opinnäytetyön prosessi.	34

1 JOHDANTO

Jälkihuollon merkitys on noussut suurempaan painoarvoon nykypäivänä. On huomattu, että jälkihuollolla on suuri merkitys nuoren arjen hallinnan, vastuunoton ja vuorovaikutustaitojen suhteen. On myös huomattu, että sijaishuollossa saavutetut positiiviset asiat valuvat nopeasti hukkaan, mikäli kaikki tuki loppuu sijoituksen päätyttyä (Känkänen 2013). Jälkihuoltoon ja sen sisältöön paneutuminen onkin erityisen tärkeää, sillä jälkihuollon palveluille nähdään tarvetta ja tilausta myös tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa jälkihuolto-opas työvälineeksi yhteistyötahollemme lasten ja nuorten asumiskoti Polulle. Oppaan tarkoituksena on kartoittaa, selkeyttää ja yhdenmukaistaa jälkihuoltotyön toteutusta Polussa sekä tuoda henkilökunnalle uutta tietoutta jälkihuollosta ja sen toteutustavoista, mikä luo pohjaa yhdenmukaisemmalle ja tavoitteellisemmalle jälkihuoltotyölle. Lasten ja nuorten asumiskoti Polku on yksityinen lastensuojelulaitos, joka tarjoaa ympärivuorokautisen sijaishuollon palveluiden lisäksi myös lastensuojelun avohuollon tukitoimina toteutettavia palveluita.

Opinnäytetyössä keskitymme lastensuojelun jälkihuoltoon, sen tavoitteisiin ja toimintamenetelmiin sekä lakiin lastensuojelun ja jälkihuollon pohjana. Toiminnallisena opinnäytetyönä eli kehittämishankkeena tuotimme jälkihuolto-oppaan, johon kokosimme rakenteita ja menetelmiä tavoitteellisemmän ja suunnitelmallisemmän jälkihuollon toteutukseen. Oppaan tekemisen tiedonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastatteluja kahdelta työntekijältä ja sen lisäksi teetimme kyselyn yhteistyötahon työntekijöille. Kyselyyn vastasi yhdeksän työntekijää. Näiden tietojen pohjalta saimme pääteemat ja aihealueet, joihin syvennyimme ja joita erityisesti tarkastelimme opinnäytetyössä, sekä rakensimme oppaan niiden pohjalta.

Opinnäytetyön hyöty yksilölle on asumiskoti Polun jälkihuollon asiakkaiden kokonaisvaltaisempi ja tavoitteellisempi työote, joka antaa enemmän mahdollisuuksia ja tukea jälkihuollon tavoitteiden toteutumiselle. Suorana hyötynä yhteisöllistä ja yhteiskunnallista hyötyä opinnäytetyö tuo, kun yksilötasolla on tavoitteellisempaa työtä, joka tuottaa vakaampia ja valmiimpia nuoria aikuisuuteen ja itsenäiseen elämään. Tällöin he pystyvät toimimaan yhteisön jäseninä esimerkiksi työmaailmassa ja yhteiskunnallisina vaikuttajina sekä osallisina ympäröivään yhteiskuntaan ja sen vaatimuksiin.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa jälkihuolto-opas yhteistyötahollemme Lasten ja nuorten asumiskoti Polkuun. Opinnäytetyön aiheesta keskustelimme yhteistyötahon kanssa, ja jälkihuolto sekä sen kehittäminen suunnitelmallisemmaksi, tavoitteellisemmaksi ja enemmän näyttöön perustuvaksi valikoitui lopulliseksi aiheeksi. Opinnäytetyön tuotoksena rakensimme jälkihuolto-oppaan, johon kokosimme ajankohtaista tietoa sekä menetelmiä ja rakenteita jälkihuoltotyölle. Jälkihuolto-opas jää työvälineeksi asumiskoti Polulle.

Jälkihuolto-oppaan alkuun kirjoitimme lukijalle lyhyen saatetekstin, joka avaa hieman oppaan sisältöä ja miksi se on tehty. Oppaan ensimmäisessä luvussa kerromme yleisesti jälkihuollosta ja siihen liittyvästä lain säädännöstä. Tämän lisäksi ensimmäisessä luvussa avataan myös sitä, miksi ja kenelle jälkihuoltoa tehdään. Toisessa luvussa käymme läpi, minkälaista jälkihuoltoa yhteistyötahomme Polku toteuttaa ja millaisilla resursseilla ja työmenetelmillä. Tämän lisäksi avaamme myös, millaisia käytänteitä Polussa on jälkihuoltotyölle. Käymme läpi jälkihuollon toteutusta kategorioittain, ja nämä kategoriat ovat itsenäistyvän nuoren tukeminen, perhetyö jälkihuoltona ja tukihenkilötoiminta. Kolmannessa luvussa keskitymme jälkihuollon menetelmiin ja toteutustapoihin tarkemmin, siellä käsittelemme esimerkiksi osallisuuden merkitystä, dialogisuutta ja vuorovaikutustaitoja sekä arjen strukturointia. Näiden jälkeen olemme vielä koonneet loppuun kirjallisuutta ja verkkolinkkejä työskentelyn tueksi.

Jälkihuolto-opas on toteutettu sähköisessä muodossa, ja tämä mahdollistaa sen helpomman päivittämisen ja muokkaamisen ajantasaiseksi sekä tarpeiden mukaiseksi. Vaikka opas on alun perin Word-tiedostona, voi sen lisäksi tulostaa ja käyttää myös paperillisena versiona.

2 LASTENSUOJELU

Tässä luvussa käsittelemme lastensuojelua, sijaishuoltoa, avohuoltoa sekä yhteistyötahomme Lasten ja nuorten asumiskoti Polkua ja sen toimintaa. Että jälkihuollon toteutusta ja työmenetelmiä voi todella ymmärtää, täytyy olla tietoa myös lastensuojelusta käsitteenä ja sen merkityksestä yhteiskuntaan. Jälkihuoltotyö on jatkumoa sijaishuollolle tai avohuollon tukitoimille, ja nämä täytyisikin nähdä yhtenä palvelukokonaisuutena eikä erillisinä sosiaalihuollon palveluina.

Käsitteenä lastensuojelu herättää luultavasti vahvoja tunteita ja tulkintoja. Lastensuojeluun liittyvä keskustelu on viime aikoina ollut kiivasta, ja varsinkin lastensuojelun kehityksen, resursipulan ja mediassa esiintyneiden traagisten tapahtumien vuoksi. Usealla ihmisellä voi olla lastensuojelusta jo valmiiksi negatiivinen ja stereotyyppinen mielikuva mediassa esiin nousseiden asioiden vuoksi (Heino ym. 2012, 50–52). Kansainvälisissä tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että suomalainen tämänhetkinen lastensuojelutyö on ennaltaehkäisevää ja perhekeskeistä. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle on lastensuojelun viimeinen vaihtoehto ja lapsen ja perheen erottamista pyritään välttämään viimeiseen saakka (Moilanen 2015, 43).

2.1 Lastensuojelun tavoitteet

Suomalaisten hyvinvointi on yleisellä tasolla kohentunut huomattavasti, mutta samaan aikaan hyvinvointierot ovat kasvaneet. Hyvä- ja huono-osaisuus jakautuu entistä epätasaisemmin. Yleinen lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden kehitys on pääosin positiivista, mutta heikoissa olosuhteissa kasvaneiden lasten ja nuorten kohdalla se on epäsuotuisaa. Tämä viittaa-kin vahvasti siihen, että huono-osaisuus on joillakin osin periytyvää (Upanne 2006, 3). Syrjäytetyistä lapsista kasvaa usein myös syrjäytyneitä aikuisia, ja heidänkin lapsensa ovat myös vaarassa joutua syrjäytetyiksi. Tämän syrjäytymisen kierteen vuoksi kaikilla ei ole samanlaisia valmiuksia ja mahdollisuuksia hyvinvointiin, sillä kukaan ei voi valita olosuhteita mihin syntyy (Hiilamo 2006, 51). Heinin ym. (2012, 50-52) mukaan keskusteluissa usein myös vedetään yhtäläisyysmerkki huostaanotetun ja syrjäytyneen tai huonovointisen nuoren kesken. On kuitenkin mahdotonta selvittää, olisiko sama nuori pärjännyt paremmin vai huonommin ilman huostaanottoa.

Ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja hyvinvoinnista on lapsen huoltajilla. Mikäli huoltajat tarvitsevat apua tai tukea lapsen kasvatukseen ja arkeen, on viranomaisilla vastuu astua kuvioon mukaan. Tilanteen vaatiessa viranomaisen täytyy ohjata lapsi ja perhe lastensuojelun piiriin. Lastensuojelulaissa myös painotetaan, miten tärkeää yhteiskunnan on tukea vanhempia kasvatustyössä ja tarjota sellaista tukea ja apua varhaisessa vaiheessa, mitä perhe tarvitsee. (THL. Mitä on lastensuojelu?, [viitattu: 21.1.2021]). Lasten syrjäytyminen ja huono-osaisuus ei johdu ensisijaisesti yhteiskunnan toimenpiteistä, sillä vanhemmat syrjäyttävät lapsiaan myös itse. Kyse voi olla päihteistä, pahoinpitelystä, kaltoinkohtelusta, heitteillejätöstä tai muista kasvun, kehityksen ja turvallisuuden laiminlyönneistä (Hiilamo 2006, 51). Lastensuojelu Suomessa on organisoitu kuntien toteutettavaksi tämä tarkoittaa sitä, että vastuu lastensuojelun toteuttamisesta on kuntien sosiaalityöntekijöillä. Sosiaalityöntekijöillä onkin suuret valtuudet, ja heillä on oikeus tehdä päätöksiä lapsen tai perheen tilanteeseen, vaikka asianomaiset sitä vastustaisivat (Bardy 2013, 74).

Löhösen (2014, 14–17) mukaan lastensuojelun määrittelemisen yksiselitteisesti on hankalaa, sillä jo käsitteenä lastensuojelu on monitahoinen ja sisältää eri ulottuvuuksia. Lastensuojelun lähtökohtana ja tärkeimpänä periaatteena pidetään aina lapsen etua. Lastensuojelulain 1. §:n mukaan lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (L 13.4.2007/417). Lastensuojelusta on kuitenkin säädetty myös monissa muissa laeissa ja sopimuksissa, esimerkiksi Suomen perustuslaissa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja YK:n lapsen oikeuksien yleisopimuksessa. Näissä velvoitetaan lapsen edun määrittelevän kaikkea viranomaistoimintaa.

Lastensuojelussa on monia erilaisia toimia ja palveluita, joilla pyritään lisäämään lasten hyvinvointia ja turvallisuutta sekä ehkäisemään ongelmia. Ehkäisevä lastensuojelutyö onkin suuressa roolissa, ja näillä toimilla pyritään jo varhaisessa vaiheessa puuttumaan ongelmiin ja epäkohtiin sekä saamaan oikea apu oikeaan aikaan lapselle ja perheelle. Ehkäisevän lastensuojelun tukitoimia saavan ei tarvitse olla lastensuojelun asiakas. (THL. Mitä on lastensuojelu? [viitattu 21.1.2021]). Ehkäisevän lastensuojelun lisäksi lastensuojelutoimenpiteiden ohjenuorana voidaan pitää niin sanottua lievemmän toimenpiteen periaatetta. Tämä tarkoittaa sitä, että viranomaisen on valittava käytössä olevista lastensuojelun toimenpidevaihtoehdoista lie-

vin mahdollinen keino tukea perheen tarpeita ja puuttua perheen ongelmiin. Avohuollon tukitoimet ovat usein lievin ja ensisijainen tuki, jota perheelle tarjotaan. Lapsen huostaanotto on taas viimeisin keino (Löhönen 2014, 15–17).

Rädyn (2012, 9) mukaan lastensuojelulain yksi olennaisimmista tehtävistä onkin puuttua perheen ongelmiin riittävän aikaisin ja tarjota perheelle sen tarvitsemaa tukea. Lastensuojelutyötä tehdään aina yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Tämä mahdollistetaan tiiviillä yhteydenpidolla vanhempiin ja muihin lapsen tuki- ja läheisverkostojen jäseniin. Lapsen ja vanhempien mielipidettä myös kuunnellaan aina päätöksiä tehdessä.

Sosiaalihuoltolain 9. §:n mukaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja kehittäminen on kunnan eri viranomaisten sekä yhteisön yhteistyönä tapahtuvaa toimintaa. Kunnat vastaavat lastensuojelupalveluiden järjestämisestä. Kuitenkin palvelut voivat olla joko itse tuotettuja tai ostopalveluina yksityisillä yrityksillä. Mikäli kunta ostaa palvelun muualta, on kunnan vastuulla valvoa palveluntuottajien toimintaa (STM. Lastensuojelu, [viitattu 9.9.2020]). Suomessa kunnalla on lakisääteinen velvollisuus järjestää lastensuojelun palvelut asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Tämä velvollisuus on kuitenkin haastava, koska lasten ja perheiden tarpeet vaihtelevat paljon. Kaikkia lapsien ja perheiden tarpeita on mahdotonta ennakoida. Näin ollen lapset ja perheet ovat palveluiden saannin suhteen eriarvoisissa asemassa riippuen siitä, missä kunnassa asuvat (Heino ym. 2016).

Lastensuojelulle on terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan määritelty kolme perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suojelutehtävä (THL. Mitä on lastensuojelu?, [viitattu 9.9.2020]).

2.2 Sijaishuolto

Vuonna 2019 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli yhteensä 18 928, ja heistä huostaanotettuja oli 11 178 (Tilastoraportti 28/2020). Lastensuojelulain 49§ mukaan ”lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83§ mukaan tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella.” (L 13.4.2007/417). Lastensuojelulaissa on määrätty, kuinka sijaishuolto voidaan järjestää. Sijaishuoltoa järjestetään perhehoitona, laitoshoidon tai tavalla, joka on lapsen kasvun ja kehityksen turvaamisen kannalta välttämätöntä. Bardyn (1980) mukaan yleistavoitteeksi sijoitettujen lasten osalta on asetettu, että heillä täytyy olla vähintään samanlaiset kehittymisen

ja itsenäistymisen mahdollisuudet, kuin heillä oli omassa kodissaan. Jotta sijoitetun lapsen osalta kehittymiseen liittyvät esteet voitaisiin estää ja korjata, tarvittaisiin olosuhteet, jossa voimavaroja olisi aiempaa enemmän käytössä.

Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen lastensuojelun käsi-
kirjan mukaan joko perhehoitona, sijoittamalla lapsi ammatilliseen perhekotiin tai lastensuoje-
lulaitokseen tai muuhun hoitoon lapsen kasvun ja kehityksen turvaamisen takaamiseksi (THL.
Sijaishuollon muodot, [viitattu: 26.1.2021]). Jotkut lapsista ja nuorista haluavat asua mieluum-
min sijaishuoltoyksikössä kuin sijaisperheessä, sillä sijaisperheessä asumisen koetaan horjut-
tavan ja uhkaavan enemmän biologisen perheen asemaa ja lapsen suhdetta biologiseen per-
heeseen ja ystäviin (Reinikainen 2009, 10).

Sijaishuollon mukainen perhehoito on perhehoitolain 3. §:n mukaan osaksi tai kokonaan ym-
päri vuorokautisen hoidon järjestämistä perhehoidosta vastaavan omassa kodissa tai hoitoa
järjestetään hoidettavan omassa kodissa. Perhehuoltolain ensimmäisessä pykälässä tode-
taan, että lapselle turvataan perheenomainen ja lapsen tarpeita vastaava hoito. Perhehoidolla
halutaan myös tuottaa hoidossa lapselle kodinomaisen hoidon ja mahdollisuus tärkeisiin ihmis-
suhteisiin ja huolehtia lapsen perusturvallisuudesta sekä sosiaalisista suhteista (L
20.3.2015/263).

Ammatillinen perhekoti tarjoaa perhehoitoa, joka on perhehoitolain mukaan hoitoa, jota anne-
taan lain yksityisistä sosiaalipalveluista 7. §:n mukaisesti (L 20.3.2015/263). Laki yksityisistä
sosiaalipalveluista 7. § käsittelee luvanvaraisia palveluita. Yksityisiä ympärivuorokautisia sosi-
aalipalveluita tuottavien tulee saada ennen palvelun aloittamista viranomaiselta lupa toiminnal-
leen (L 22.7.2011/922).

Lastensuojelulain 47. §:ssä kerrotaan lastensuojelulaitoksista. Lastensuojelulaitokset ovat lai-
toksia, joissa voidaan järjestää lastensuojelulain mukaista sijaishuoltoa sekä lastensuojelulain
34§ mukaista sijoittamista avohuollon tukitoimena. Näitä ovat esimerkiksi lastenkodit, kouluko-
dit ja muut vastaavat lastensuojelulaitokset. (L 13.4.2007/417). Asenne laitoshoidon kohtaan
on kuitenkin yleisesti ottaen melko huonoa, sillä laitoshoidon koetaan huonosti resursoituna vii-
meisenä vaihtoehtona (Reinikainen 2009). Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on jollain
tavalla ulkopuolisuuden äärimuoto. Tällöin lapsi joutuu irtautumaan yhdestä keskeisimmästä
sosiaalisesta instituutiosta, eli perheestä (Pekkarinen, Vehkalahti & Myllyniemi 2012, 36).

Muut mahdolliset sijoitus- ja hoitomuodot ovat lapsen sijoittaminen kotiin, lapsen sijoittaminen läheisverkostoon, yksityinen sijoitus, perheen asuminen laitoksessa lapsen kanssa tai eva-yksikköön sijoittaminen (THL. Muu lapsen tarpeen mukainen hoito. [viitattu 27.1.2021]).

2.3 Avohuolto

Vuonna 2019 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli kaikkiaan 52 858 lasta ja nuorta. Lastensuojelun piirissä olevia lapsia, nuoria ja perheitä pyritään tukemaan ensisijaisesti avohuollon tukitoimin kodin ulkopuolelle sijoittamisen sijaan (Tilastoraportti 28/2020.)

Lastensuojelulaissa avohuollosta määrätään, että lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan esimerkiksi tekemällä asiakassuunnitelma ja järjestämällä tarvittavat avohuollon tukitoimet. Laissa on mainittu, että ensisijaisena otetaan käyttöön avohuollon tukitoimet, jotta lastensuojelun toiminta säilyy hienotunteisena, jos se on lapsen etua katsottaessa mahdollista (L 13.4.2007/417).

Lastensuojelulain 7. luku käsittelee avohuoltoa. 34. §:ssä käsitellään velvollisuutta ryhtyä avohuollon tukitoimiin. Kun lastensuojelun tarpeellisuus on todennettu, sosiaalihuollon on viipymättä aloitettava avohuollon tukitoimet. Avohuollon tukitoimilla on päämääränä edistää ja tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Lisäksi avohuollon tukitoimet pyritään toteuttamaan yhdessä lapsen ja vanhempien tai huoltajien kanssa mahdollisuuksien mukaan. Tavoitteena on kasvat-
taa ja lisätä vanhempien, huoltajien tai lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien ihmisten kasvatustaitoja ja mahdollisuuksia lapsen kasvatukseen.

36. § käsittelee lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Tukitoimia ovat esimerkiksi lapsen ja perheen tukeminen ongelmatilanteiden selvittämiseksi, lapsen taloudellista tukemista sekä tukemista koulunkäynnissä, ammatilliseen koulutukseen hakeutumisessa ja ammattiin valmistumisessa lisäksi työelämään pääsemisessä, asunnon hankinnassa, harrastuksien löytämisessä, läheisverkoston ylläpitämisessä ja muiden elämän perusedellytysten täyttymisessä. Avohuollon tukitoimina voidaan järjestää myös kuntoutumista edistäviä hoito- ja terapiapalveluita lapselle, tehostettua perhetyötä tai perhekuntoutusta sekä muita mahdollisia lasta ja perhettä tukevia toimia. 37. § käsittelee sijoitusta avohuollon tukitoimena. Lapselle järjestetään asiakassuunnitelman mukaisesti avohuollon tukitoimena tuen tarvetta arvioivaa perhehoitoa, kuntouttavaa perhehoitoa tai laitoshuoltoa vanhemman, huoltajan tai lapsen kasvatuksesta vastaavan ihmisen kanssa. Lapsi voidaan myös sijoittaa yksin avohuollon tukitoimena, jos tämä on lapsen

edun mukaisesti katsottuna parempi ratkaisu lapsen tuen tarvetta arvioitaessa lapsen kuntoutumiseksi tai lapsen huolenpidon turvaamiseksi vanhemman tai huoltajan sairauden tai muun samankaltaisen perusteen vuoksi. (L 13.4.2007/417).

Räty (2012, 281, 296) kertoo, että avohuollon palveluita voidaan järjestää lapsen kotiin tai vaihtoehtoisesti lapsi ja perhe voidaan sijoittaa yhdessä kodin ulkopuolelle. Lapsi voidaan myös sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti yksinkin, mutta tällöin lapsen huoltajilta ja yli 12-vuotiaalta lapselta tarvitaan asiaan suostumus. Avohuollon tukitoimena sijoitetun lapsen huoltajilla säilyy oikeudet päättää lasta koskevat asiat. Hämeen-Anttilan (2017, 234) mukaan lapsen avohuollon tukitoimena sijoitus kodin ulkopuolelle ilman vanhempia tulee olla suunniteltu, ennen tapahtuvaa sijoitusta, sekä se tulee toteuttaa suunnitelmallisesti ja arvioiden yhdessä lapsen ja huoltajan tai vastaavan ihmisen kanssa. Avohuollon tukitoimena sijoitetun lapsen tilanne tulee arvioida vähintään kolmen kuukauden välein, eikä lasta saa sijoittaa avohuollon tukitoimena useasti, ellei se ole välttämätöntä lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi.

2.4 Lasten ja nuorten asumiskoti Polku

Lasten ja nuorten asumiskoti Polku on yksityinen lastensuojelulaitos, joka sijaitsee Tervajoella. Lasten ja nuorten asumiskoti Polku tarjoaa ympärivuorokautisen sijaishuollon palveluiden lisäksi myös avohuollon tukitoimina esimerkiksi tukiasumista yksikön pihapiirissä olevissa tukiasunnoissa, asiakkaiden kotiin suuntautuvaa perhetyötä ja avomuotoista perhekuntoutusta asumiskoti Polun omassa perheyksikössä, joka sijaitsee saman kadun varrella. Lisäksi avohuollon palveluista asumiskoti Polku tarjoaa jälkihuoltoa, lapsen ja vanhemman tapaamisien valvontaa ja ammatillista tukihenkilö- ja tukilapsitoimintaa (Asumiskoti Polku, [viitattu 20.1.2021]).

Asumiskoti Polussa työskentelee 12 ammattitaitoista työntekijää. Laadukkaan ja vaikuttavan työn ja työskentelyn perustana on säännöllinen toiminnan ja osaamisen kehittäminen. Koulutuksia henkilökunnasta löytyy laajasti, esimerkiksi psykiatrian erikoissairaanhoitaja, sairaanhoitaja (AMK), sosionomi (AMK), lähihoitaja, nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja, psykoterapeutti, seksuaaliterapeutti, mielenterveyshoitaja ja perheohjaaja. Asumiskoti Polussa kannustetaan kouluttautumaan ja tarjotaan mahdollisuuksia lisäkoulutuksiin sekä panostetaan laajaan osaamisen.

Asumiskoti Polun keskeiset toiminnan peruseriaatteet ovat perhekeskeisyys, dialogisuus, voimavarakeskeisyys, osallisuus ja lapsilähtöisyys. Asiakkaat huomioidaan kokonaisuutena, ja heidän tilannettaan arvioidaan yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti. Terapeuttisella työotteella tuetaan asiakkaiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn eri osa-alueita, jotka ovat fyysinen, psyykinen, kognitiivinen ja sosiaalinen. Työskentelyssä henkilökunta painottaa yhteistyötä asiakkaan läheisverkoston ja muun verkoston, kuten sosiaalityöntekijöiden kanssa. Työskentelyssä otetaan huomioon asiakkaan ja tämän läheisten oma asiantuntijuus huomioon ja kunnioitetaan heidän itsemääräämisoikeuttansa. Tarkoituksena on vahvistaa asiakkaiden omaa toimijuutta ja kasvattaa asiakkaan voimavaroja, sekä huomioidaan kunkin asiakkaan yksilölliset tavoitteet työskentelyssä. Asumiskoti Polku tarjoaa turvallisen ja tasaisen arjen hyvin kodinomaisessa ympäristössä, ja integroituminen ympäröivään yhteiskuntaan luovat pohjaa työlle (Asumiskoti Polku, [viitattu 20.1.2021]).

3 JÄLKIHUOLTO

Tässä luvussa käsittelemme jälkihuoltoa, lakia sen pohjalla sekä jälkihuollon eri työ- ja toteutusmuotoja. Lastensuojelutyön tarpeen lisääntymisen seurauksena myös jälkihuoltoon siirtyvien ja osallistuvien lasten ja nuorten määrä on kasvanut. Jälkihuoltoa tarvitaan ensisijaisesti nuorten itsenäistymisen tukemiseen yhteiskunnan asettamien paineiden alla.

Usein jälkihuolto mielletään ainoastaan itsenäistyvien nuorten palveluksi, sillä suurin osa jälkihuollon asiakkaista on täysi-ikäisiä. Kuitenkin lastensuojelulain mukaan jälkihuoltoa on tarjottava ja järjestettävä aina sijaishuollon ja pitkäaikaisen avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen lapsen iästä riippumatta (THL, jälkihuolto. [viitattu 9.9.2020]; Känkänen & Laaksonen 2006, 42). Vaikka kunnalla on velvollisuus järjestää jälkihuoltoa, ei lapsella/nuorella ole velvollisuutta ottaa jälkihuoltoa vastaan (Eronen 2013, 71).

3.1 Jälkihuollon perusta

Lastensuojelulain luku 12 käsittelee jälkihuoltoa. Lastensuojelulain 75. §:ssä käsitellään lapsen ja nuoren oikeutta jälkihuoltoon. Sosiaalihuollon on järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuoltoa sijaishuollon päättymisen tai avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen. Avohuollon sijoituksen jälkeinen jälkihuolto järjestetään, jos avohuollon sijoitus on kestänyt vähintään puoli vuotta ja sijoitus on suunnattu vain lapseen tai nuoreen. Jälkihuoltoa voidaan tarpeen mukaan järjestää muillekin, kuin aikaisemmin mainitussa. Velvollisuus järjestää jälkihuoltoa raukeaa viiden vuoden jälkeen siitä, kun lapsen tai nuoren sijoitus on päättynyt kodin ulkopuolelle ja on viimeisen kerran ollut lastensuojelun asiakkuus. Viimeistään jälkihuollon järjestämisen velvollisuus loppuu silloin, kun nuori on täyttänyt 25 vuotta. Jälkihuollon ikämuutos 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen on tullut voimaan 1.1.2020. (L 13.4.2007/417).

Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) 12. luvun 76. §:n mukaan kunnan on järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuoltoa siinä laajuudessa, kuin sitä tarvitaan. Näin ollen tuen piiriin kuuluvat myöskin lapsen tai nuoren vanhemmat, huoltajat sekä henkilö, jonka hoidossa tai kasvatuksessa lapsi on ollut. Jälkihuollon sisältö perustuu aina nuoren kanssa laadittavaan jälkihuolto-suunnitelmaan. Jälkihuollon asiakassuunnitelmaan kirjataan tarkasti jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet. Lastensuojelulain 12. luvun 76 a §:n mukaan kunnan on viipymättä järjestettävä lapselle tai nuorelle riittävä taloudellinen tuki ja asumisolot, mikäli ne ovat olennaisesti lapsen tai nuoren kuntoutumisen esteenä.

Jälkihuollolla tarkoitetaan vähintään puoli vuotta kestäneen avohuollon sijoituksen tai sijaishuollon päättymisen jälkeen tarjottavaa kokonaisvaltaista tukea lapselle. Jälkihuollon päätarkoituksena on tukea lapsen kotiutumista sijaishuollosta tai vaihtoehtoisesti auttaa itsenäistyvää nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elämän alkuun (THL, jälkihuolto, [viitattu 9.9.2020]). Sijaishuollon tai vähintään puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimen tehdyn sijoituksen jälkeen lapsi tai nuori on oikeutettu jälkihuoltoon 25-vuotiaaksi asti (STM [viitattu 9.9.2020]). Jälkihuolto on lapselle tai nuorelle aina vapaaehtoista, mutta hän ei menetä oikeuttaan jälkihuoltoon, vaikka kieltäytyisikin palvelusta aluksi. Nuorella on oikeus hakea jälkihuoltoa uudelleen ennen 25 vuoden ikää. Jälkihuolto on lastensuojeluasiakkuuden viimeinen vaihe, jossa pyritään turvaamaan ja syventämään aiempia lastensuojelutyön tuloksia (Törrönen & Vauhkonen 2012). Vuonna 2019 jälkihuollossa olevia lapsia oli yhteensä 7 646, ja heistä 86,2 prosenttia oli 18 vuotta täyttäneitä nuoria. Jälkihuollossa olevien 18–20-vuotiaiden asiakkaiden määrä on lisääntynyt vuosittain (Tilastoraportti 28/2020).

Pääpaino jälkihuollossa onkin itsenäisen asumisen järjestäminen sekä asiakkaan tukeminen koulutukseen tai työelämään. Tällainen tuki voi olla esimerkiksi taloudellista avustamista ammatillisiin opintoihin, mikä taas edesauttaa asiakasta myöhemmin työllistymään. Tämän lisäksi lastensuojelu on veloitettu huolehtimaan nuoren taloudellisesta tilanteesta itsenäistymisvaroilla. Itsenäistymisvaroja voi käyttää esimerkiksi asunnon kalustamiseen, ajokortin hankkimiseen tai opiskelujen kuluihin. Itsenäistymisvarat luovutetaan lapselle pääsääntöisesti sijaishuollon tai jälkihuollon päättyessä, kun nuori täyttää 18 vuotta. Itsenäistymisvaroja voidaan maksaa nuorelle jo aiemminkin, mikäli nuori siirtyy esimerkiksi asumaan omaan asuntoon. Itsenäistymisvarat on kuitenkin annettava nuorelle viimeistään hänen täyttäessään 21 vuotta (Räty 2012, 531–534, 541–546).

Jälkihuollon tukitoimet rakennetaan aina lapsen tai nuoren yksilöllisen tarpeen mukaan. Tukitoimet myös suunnitellaan yhteistyössä viranomaisten kanssa. Käytettävissä ovat mitkä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joita on järjestettävissä yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella. Riittävän toimeentulon ja asumisen järjestäminen ovat selviytymisen perusedellytyksiä, ja ne onkin järjestettävä aina, kun nuoren kuntoutuminen sitä vaatii (THL. Jälkihuolto [viitattu 9.9.2020]).

3.2 Jälkihuollon työmuodot

Auttamisen tavat eivät enää nykypäivänä nojaudu lastensuojelun sosiaalityössä ainoastaan keskustelemaan sosiaalityöhön, vaan toiminnallinen sosiaalityö on tullut pysyvästi sen rinnalle (Tanskanen & Timonen-Kallio 2010). Toiminnallisissa sosiaalityön menetelmissä ei anneta nuorelle valmiita vastauksia, vaan luotetaan siihen, että nuori kykenee itse löytämään oman keinonsa ongelman ratkaisuun. Tällä menetelmällä nuori myös oppii, ettei ole yhtä oikeaa ongelmanratkaisukeinoa ja se voi antaa useita uusia näkökulmia asioihin. Nuorten kanssa toiminnalliset menetelmät ovat tarkoituksenmukaisia silloin, kun pyritään saamaan nuoren toiminnallisuutta lisättyä sekä halutaan saada jokin muutos aikaiseksi. Toiminnalliset menetelmät ovat myös hyvä vaihtoehto nuoruuden kehitysvaiheiden saavuttamisen tukemiseksi (Kuuskeri 2012, 17–18).

Arvioitaessa ja kehitettäessä sosiaalityön menetelmiä joudutaan miettimään myös käytännöllisten työmenetelmien, työorientaation ja teorian välisiä suhteita. Suurelta osin Suomen sosiaalityön menetelmäteoreettinen tietoperusta nojautuu vuorovaikutusteorioihin (Tanskanen & Timonen-Kallio 2010). Keskeinen taito työntekijällä on luoda lapsen tai nuoren kanssa tavoitteellinen vuorovaikutus. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijä kykenee kuulemaan ja näkemään, sekä sanalliset että ei-sanalliset (liikkeet, eleet, hiljaisuus, levottomuus, äänensävy, reiviiri, kosketus yms.) viestit. Työntekijän on tärkeä oppia olemaan läsnä ja eläytyä hetkeen, sillä hän pystyy ymmärtämään lasta tai nuorta paremmin ja kykenee näkemään käytöksen taakse ja näin ollen ymmärtää lapsen tai nuoren tarpeita paremmin (Mäkisalo-Ropponen 2011).

Yksi sosiaalityön työmuodoista on terapeutin työskentely. Terapeutin työskentely tarkoittaa sitä, että työntekijä säätelee omaa toimintaansa ja tilaansa lähemmäksi asiakkaan omaa. Näin työntekijä pystyy säätelemään yli- tai alivireyttä edesauttamalla tai jarruttamalla tunne työskentelyä. Tällöin on tärkeä muistaa tavoitteet, joita kohti ollaan kulkemassa, ja tehdä korjausliikkeitä niitä kohti. Näin työskentelytapaa pyritään saamaan asiakkaan näköiseksi ja hänelle mieluisaksi, jolloin sitoutuminen työskentelyyn on parempaa. Terapeutin työskentely vaatii aitoa antautumista hetkelle, jossa pyritään pysähtymään kuuntelemaan, katsomaan, näkemään ja kokemaan asioita hetkessä (Kanninen 2015, [viitattu 22.8.2021]). Kun työntekijä hahmottaa terapeutin kohtaamisen merkityksen, tulee asiakas kohdattua ja nähtyä kokonaisvaltaisesti (Rantanen 2021, [viitattu 26.8.2021]).

Jälkihuoltoa toteutettaessa tärkeää onkin huomioida yksilöllisyys. Jokaisen asiakkaan tuen tarpeet ovat erilaisia, jolloin myös jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet vaihtelevat. Täytyy myös muistaa, että jälkihuolto on vapaaehtoista. Lapsi tai nuori voi halutessaan kieltäytyä jälkihuollosta, mutta on siihen oikeutettu 25-vuotiaaksi asti. Täysi-ikäisten jälkihuollon asiakkaiden kohdalla on myös muistettava, että asiakas päättää elämästään ja asioistaan itse ja on jälkihuollossa täysin vapaaehtoisesti. Tämän vuoksi jälkihuoltosuunnitelmaa tehtäessä onkin tärkeää ohjata ja neuvoa asiakasta itse asettamaan omia tavoitteitaan jälkihuollolle (Pukkio & Hipp 2016, 14–16). Jälkihuollon tukitoimet voivat olla samoja kuin avohuollon tukitoimet, sekä palvelut voivat olla mitä tahansa sosiaali- ja terveystaloudellisia. Kunnan on myös huolehdittava nuoren riittävästä taloudellisesta tuesta ja asumisesta, mikäli nuoren kuntoutuminen sitä vaatii (Törrönen & Vauhkonen 2012). Työntekijän on tärkeää myös muistaa kunnioittaa lapsen tai nuoren tasavertaisuutta ja muistaa, että jokainen ihminen on oman elämänsä paras asiantuntija. Näin ollen täytyy muistaa, ettei työntekijä voi tehdä lapsen tai nuoren elämään liittyviä päätöksiä kysymättä niistä häneltä itseltään (Mäkisalo-Ropponen 2011).

Nuoren asumisen järjestäminen on tärkeä osa jälkihuoltoa. Nuoren sijoittava kunta on velvollinen järjestämään nuorelle kodin, jossa asua. Koti on turvallisen elämän yksi kulmakivistä. Koti on nuorelle perusta elämän ja oman “pesän” rakentamiselle. (Laaksonen 2004, 30).

Jälkihuollon yleisin työmuoto on psykososiaalinen tuki. Käytännössä se tarkoittaa nuoren ja sosiaalityöntekijän tai jälkihuollontyöntekijän tapaamisia. Tärkeää myös olisi, että työntekijä lähtee nuoren kanssa yhdessä hoitamaan asioita esimerkiksi virastoihin. Tällöin työntekijä on henkinen tuki tilanteessa sekä pystyy tilanteen jälkeen selventämään nuorelle asioita, joita hän ei välttämättä ymmärtänyt (Laaksonen 2004, 27). Nuorten kannustaminen ja taloudellinen tukeminen harrastuksiin on myös tärkeää. Harrastustoiminta on tärkeä väylä nuorelle onnistumisen kokemusten saamiseen ja sosiaalisten suhteiden luomiseen. Säännöllinen harrastus tuo myös rytmiä arkeen ja mielekkyyttä elämään (Laaksonen 2004, 39).

Taloulosaaminen ja taloudellinen hyvinvointi ovat avainasemassa arjen hallinnassa. Itsenäistynyt nuori tarvitsee usein vahvaa tukea taloulosaamisessa. Omaan talouteen ja talouden hallintaan auttaa, jos nuori saa turvallisen aikuisen kanssa käydä läpi talouteen liittyviä asioita ja esimerkiksi harjoitella budjetointia. Itsenäistynyt nuori saattaa tarvita vielä useinkin taloudellista apua. On huomattu, että nuoren on helpompi pyytää taloudellista apua viranomaisilta kuin esimerkiksi omilta vanhemmiltaan (Myllyniemi 2015, 59–70). On todettu, että lähes kaikki nuoret tarvitsevat alkuun apua myös etuuksien hakuun, joihin he ovat oikeutettuja. Nuoren voi olla

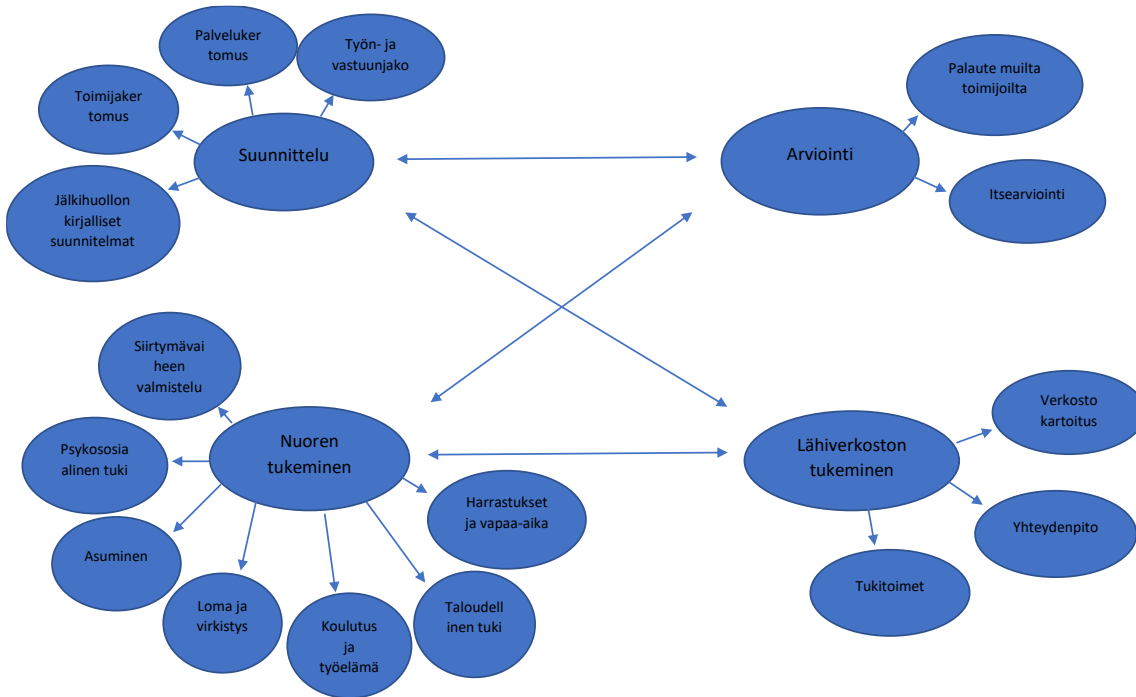
vaikea hahmottaa, mitä etuuksia hänelle kuuluu ja mitkä hänen kokonaistulonsa ovat etuuksien saannin jälkeen. Kaikille nuorille ei myöskään ole selvää, mitä kaikkea heidän täytyy itse maksaa omilleen muuttamisen jälkeen. Olisikin tärkeää, että nuorten kanssa käytäisiin tarkasti läpi itsenäistymiseen liittyviä raha-asioita, budjetointia ja Kelan etuuksia jo hyvissä ajoin ennen itsenäistymisen hetkeä (Yliruka ym. 2020, 36–37).

Sosiaalisen tuen nähdään vaikuttavan ihmisen hyvinvointiin riippumatta siitä, näkeekö ihminen tilanteen ongelmalliseksi vai ei. Sosiaalisen tuen saaminen on ihmisen itsetuntoa nostattava tekijä, ja nähdäänkin että itsetunnon nousemisella on suuri vaikutus ihmisen omaan hyvinvointiin. Itsetunnon nousulla nähdään myös olevan vaikutusta perhe- ja lähisuhteisiin positiivisesti (Leppiman 2010, 69). Sosiaalisella tuella tarkoitetaan vuorovaikutustilannetta, joka auttaa hallitsemaan stressiä sekä vahvistaa ihmisen käsitystä hyväksytyksi tulemisesta ja elämänhallinnasta. Sosiaalinen tuki on määriteltävissä sosiaalisista tilanteista saataviksi voimavaroiksi (Mikkola 2009, 27).

3.3 Jälkihuollon suunnittelu ja toteutus

Lastensuojelun jälkihuollon suunnittelussa ja toteuttamisessa on paljon vaihtelevia käytäntöjä, sekä alueellisia ja rakenteellisia eroja ympäri Suomea. Usein nuoren itsenäistymistä tukevat toimet ovat riittämättömiä. Jälkihuoltoa onkin viime vuosina alettu kehittää enemmän ja sen puutteisiin on tartuttu vahvemmin. Jälkihuollon merkitys nuoren selviytymisessä itsenäistymisessä on saanut entistä suurempaa painoarvoa. Mikäli tuki ja palvelut loppuvat heti sijoituksen päättyessä, menevät usein aiemmat sijaishuollon aikana tehdyt saavutukset ja onnistumiset nuoren kanssa hukkaan (Bardy 2009, 238).

Jälkihuollon suunnitteluvaiheessa palvelut valitaan lapsen ja nuoren henkilökohtaisten tuentarpeiden mukaan ja peilaten hänen oman elämäntilanteensa kautta. Jälkihuollolle on määriteltäviä neljä eri vaihetta, jotka ovat jälkihuollon suunnittelu, nuoren tukeminen, läheisverkoston tukeminen ja prosessin arviointi (ks. kuvio 1). Näitä neljää vaihetta seurataan ja tuetaan koko prosessin ajan, jotta jälkihuollon prosessin laatu pysyy (Laaksonen 2004, 15). Jälkihuollon tuki tulee olla yhtäjaksoista ja tarpeenmukaista (THL, Jälkihuolto, [viitattu 20.1.2021]).

Kuvio 1. Jälkihuollon osa-alueet (soveltaen Laaksonen 2004).

Jälkihuollon suunnittelun sosiaalityöntekijä voi aloittaa yhdessä nuoren kanssa jo sijoituksen aikana. Nuoren ikä ja tilanne otetaan huomioon suunnitteluvaiheessa ja nuori osallistuu sen mukaan suunnitteluvaiheeseen. Nuoren kanssa yhdessä suunnitelman laatiminen antaa nuorelle mahdollisuuden tulla kuulluksi, ja samalla nuori saa tarvittavia tietoja jälkihuollosta ja nuori saa enemmän aikaa käsitellä sijaishuollon jälkeistä aikaansa. Usein jälkihuollon perusteellisempi suunnittelu aloitetaan sijoituksen viimeisen vuoden aikana (Laaksonen 2004, 15).

Jälkihuollon päättyessä sosiaalityöntekijä voi yhdessä asiakkaan kanssa tehdä suunnitelman, jonne kirjataan nuoren jälkihuollon jälkeiset palvelut ja tukimuodot, jotka hänellä on käytettävissään. Suunnitelmalla tuetaan itsenäistymistä sekä vahvistetaan ja tuetaan tehtyä työtä ja mahdollistetaan työn jatkuvuus muiden palveluiden piirissä (THL, jälkihuolto, [viitattu 20.1.2021]). Palveluita suunniteltaessa on muistettava asiakaslähtöisyys ja mitä se merkitsee. Palveluiden suunnittelussa on hyvä kiinnittää huomiota nuoren omiin resursseihin ja niiden kokonaisvaltaiseen käyttöön. Olisi hyvä nähdä nuori oman elämänsä asiantuntijana ja työntekijä työprosessin asiantuntijana (Leppiman 2010, 53).

Jälkihuollon onnistumisen kannalta on tärkeää, että lapsella tai nuorella olisi ainakin yksi hyvä aikuis- tai viranomaissuhde. Siirtymävaiheessa pysyvä aikuis- tai viranomaissuhde luo nuorelle

jatkuvuuden tunnetta (Laaksonen 2004, 24-26). On myös tärkeää, että sijoituksen jälkeen lapselle/nuorelle jäisi joku tuttu viranomaisuhde voimaan. Uuden tilanteen edessä olisi tärkeää, etteivät kaikki luotettavat aikuiset jää pois, vaan edelleen sijoituksen jälkeenkkin nuorella olisi voimassa oleva suhde johonkuhun tuttuun viranomaiseen (Mäkisalo-Ropponen 2011).

Jälkihuollon suunnittelussa voi hyödyntää Zekki.fi-sivustoa. Zekki perustuu 3X10D-elämäntilannemittariin, tutkimuksiin ja asiantuntijatietoon. Zekin ovat kehittäneet yhdessä Diakonia-ammattikorkeakoulu, Mieli, Takuusäätiö, Marttaliitto, Väestöliitto, Nuorisotasuntoliitto, Pelastakaa Lapset, Nuorten Ystävät, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Diakonissalaitoksen Vamos, Yeesi, HelsinkiMissio ja Ehyt STEAn tuella. Zekki.fi-sivustolla on oma osuus ammattilaisille, ja siinä kerrotaan tarkemmin Zekistä, sen kehittämisestä ja käytöstä. Zekki-kyselyn voi siis tehdä asiakas itse tai asiakas yhdessä työntekijän kanssa (Zekki.fi. 2021).

Zekki soveltuu parhaiten noin 15–25- vuotiaille. Zekkiin on kehitetty kysely, jossa on 10 kysymystä. Tämän kyselyn tekemisellä pystytään kartoittamaan, miten arki sujuu elämän eri osaluilla. Kysymyksiin vastaamisen jälkeen Zekki luo yhteenvedon, jossa käydään tarkemmin läpi vastauksien tuloksia. Tämän lisäksi Zekki kokoaa kyselyyn vastaajalle vinkkejä hyödyllisistä palveluista ja lisätietoa aiheista (Zekki.fi. 2021).

4 JÄLKIHUOLLON TAVOITTEET

Jälkihuollon päämääränä on saattaa lapsi takaisin kotiin tai nuori itsenäiseen elämään omillaan toimeentulevaksi aikuiseksi, jolla on oma sosiaalinen verkosto tukenaan (Känkänen & Laaksonen 2006, 44). Jälkihuollon päätavoitteena on, että sijaishuollon aikana toteutuneet tavoitteet ja muutokset pysyvät lapsen ja nuoren elämässä sekä jatko sijaishuollon päätyttyä on tuettu ja suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus pysyy edelleen. Laadukasta ja suunnitelmallista jälkihuoltoa on tarjolla kaikille lapsille ja nuorille, jotka ovat olleet sijoitettuina. Paikkakunnalla, sijoituksen muodolla tai pituudella ei ole vaikutusta jälkihuollon tarjontaan. Poikkeuksena kuitenkin on, että avohuollon tukitoimena sijoitettuna tulee olla yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta, että on oikeutettu jälkihuoltoon (L 13.4.2007/417).

Tässä luvussa käymme läpi, mitä asioita täytyy ottaa huomioon lapsen/nuoren sijoituksen päätyttyä itsenäisen elämän aloituksessa tai siirtymisessä takaisin perheen luo asumaan. Nämä siirtymävaiheet ovat aina merkityksellisiä, ja niitä täytyy valmistella lapsen/nuoren kanssa hyvin, että siirtymävaihe ei toisi mukanaan negatiivisia vaikutuksia. Tässä luvussa käymme myös läpi osallisuutta ja siihen tukemiseen liittyviä asioita.

4.1 Lapsen / nuoren tukeminen sijoituksen päätyttyä

Jälkihuollon tavoitteena on saattaa nuori itsenäiseen elämään. Tavoitteena on, että nuoresta kasvaa yhteiskuntakelpoinen aikuinen, joka omaa sosiaalisen verkoston tuen. Jos nuoren tukeminen ja yhteydenpito päättyisivät täysi-ikäisyyteen tai omaan asuntoon muuttamiseen, jäisi työ nuoren kanssa kesken. Tällöin nuori joutuisi yksin selviytymään itsenäisen elämän haasteista ja ongelmista. Kun yhteiskunta on ottanut lapsen suojellakseen ja lapsi on lähtenyt pois biologisesta perheestään, on yhteiskunnan velvollisuus tällöin kantaa ottamansa vastuu loppuun saakka. Jälkihuollon avulla siis tuetaan ja turvataan nuoren elämää siihen asti, kunnes nuori on valmis itsenäiseen elämään ja hänellä on tarpeellinen läheisverkosto ja heidän antamansa tuki. Myös yhteiskunnan kannalta on taloudellisesti järkevää toteuttaa jälkihuoltoa. Yhteiskunnalle on huomattavasti halvempaa tukea jälkihuollon avulla nuorta muutamien vuosien ajan kuin tukea syrjäytyneitä aikuisia (Känkänen & Laaksonen 2006, 44; Sorsakivi 2015, 15–16).

Jälkihuollosta pitäisi puhua lapsen kanssa hänen ikätasoonsa sopivalla ja tilanteeseen soveltuvalla tavalla koko sijoituksen ajan. Siirtymävaiheen lähestyessä on tärkeää, että lapsi tai

nuori tietää, mitä on tapahtumassa ja mitkä ovat hänen oikeutensa. Tällöin lapsi tai nuori voi luottavaisemmin mielin katsoa tulevaisuuteen ja suunnitella sitä. Nuorelle tulisi myös painottaa hänen omaa vastuuta elämästään (Laaksonen 2004, 23–26).

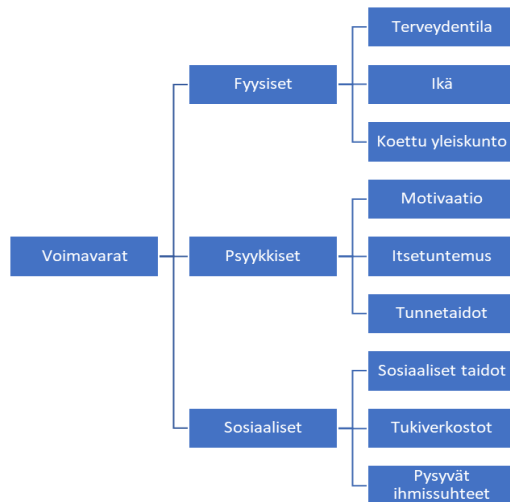
Reinikaisen (2009, 93) mukaan on ilmeistä, että sijaishuollossa kasvamiseen liittyneiden haasteiden lisäksi sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret joutuvat usein ottamaan ennenaikaisesti ja kokonaisvaltaisesti vastuun omasta elämästään. Ennen kaikkea muutos- ja siirtymätilanteet ovat kriittisiä vaiheita, joissa elämän suunta voi lähteä joko huonoon tai hyvään suuntaan. Onkin selvää, että jälkihuollolla on erinomainen mahdollisuus vaikuttaa lapsen tai nuoren sijoituksen jälkeiseen elämään.

Sitä merkityksellistä hetkeä, kun lapsi tai nuori on muuttamassa pois sijaishuoltopaikastaan ja siirtyä uuteen elämänvaiheeseen, täytyy valmistella. Lapsen tai nuoren kanssa täytyy sopia käytännön järjestelyistä, kuten kuinka muuttoa juhlistetaan, kuka lähtee saattamaan, kuinka tavarat kuljetetaan ja ketkä siinä auttavat, sekä ennen kaikkea pidetäänkö jatkossa yhteyttä ja miten (Laaksonen 2004, 24–25).

Sijoituksen päättymisvaihe on suuri siirtymävaihe nuorelle, jolloin hän tarvitsee paljon henkistä tukea puntaroidessaan itsenäistymiseen ja tulevaan elämään liittyviä kysymyksiä. Tämän lisäksi nuori tarvitsee myös hyvin konkreettista tukea, että irrottautuminen sijaishuoltopaikasta ja itsenäisen elämän aloitus onnistuisi mahdollisimman hyvin. Itsenäistymisvaiheessa oleva nuori tarvitseekin hyvin monenlaisia eväitä elämään. Olisi tärkeää, että nuori osaisi tunnistaa ja hyödyntää omia voimavarojaan. Tämän lisäksi tärkeitä olisivat tukiverkosto ja rinnalla kulijat. Nuorelle ei saisi jäädä tunnetta, että on tilanteessa yksin eikä saa mistään apua, mikäli sitä tarvitsee (Känkänen 2013, 232–239). Jälkihuolto täytyisikin selittää ja määritellä nuorelle ymmärrettävällä kielellä ja selventää, että kyse on muustakin kuin taloudellisesta tuesta. Selkeän tiedon saaminen tukitoimista ja jälkihuoltoon liittyvistä palveluista edesauttaa nuoren sitoutumista jälkihuoltoon (Laaksonen 2004, 23–26).

Jokaisella ihmisellä on voimavaroja. Ne voivat olla sisäisiä, ulkoisia, aineellisia tai henkisiä. Ihmisessä itsessään olevia voimavaroja tarkastellaan yleensä kolmesta eri näkökulmasta, jotka ovat fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen (ks. kuvio 2). Fyysisiä voimavaroja ovat esimerkiksi terveydentila, ikä ja koettu yleiskunto. Sosiaalisia voimavaroja tarkastellaan sosiaalisten taitojen kautta. Jos ihminen pystyy luomaan itselleen sosiaalisen tukiverkoston ja kykenee luomaan uusia ja pysyviä ihmissuhteita, hänen sosiaaliset voimavaransa kasvavat. Psyykkisiä

voimavaroja kasvattavat taas ihmisen kognitiiviset taidot, motivaatio, itsetuntemus, tunnetaidot sekä kaikki sellaiset asiat, jotka ihminen itse kokee voimavarakseen (Ihalainen & Kettunen 2006). Voimavarojen vahvistaminen lähtee ajatuksesta, että jokaisella ihmisellä on paljon voimavaroja, mutta ne ovat vain kanavoituneet väärin tai eivät ole käytössä koko kapasiteetillaan. Voimavarat nousevatkin erityisen tärkeään asemaan silloin, kun ne uhkaavat loppua tai niitä ei löydy (Kaunisto 2011, 15–17).

Kuvio 2. Ihmisen voimavarat (soveltaen Ihalainen & Kettunen 2006)

Turvallisesti kiintynyt nuori kykenee tunnistamaan ja ilmaisemaan omia tarpeitaan ja tunteitaan sekä tietää olevansa rakastettava myös toisten silmissä. Välttelevästi kiintynyt nuori taas pelkää hylätyksi tulemista ja kokee epävarmuutta riittävydestään. Hän toivoo samaan aikaan kokemusta rakastettavuudesta ja hyväksytyksi tulemisesta, mutta pelkää joutuvansa pettymään ja näin ollen välttelee kiintymystä (Kronqvist & Pulkkinen 2007).

4.2 Kotiutumisen tukeminen ja perhetyö

Vuonna 2019 sosiaalihuoltolain 18. §:n mukaista perhetyötä käytti 18 913 perhettä (Tilastoraportti 28/2020). Osa lapsista ja nuorista palaa sijaishuoltopaikasta takaisin vanhempien luo. Tällöin koko perheelle täytyisi antaa tehostettua tukea. Perheen kanssa on täytynyt myös työskennellä koko sijoituksen ajan ja varmistaa, että tilanne on parempi kuin aikanaan lapsen muuttaessa sijaishuoltopaikkaan (Laaksonen 2004, 30).

Perhetyön tavoitteena on tukea koko perhettä selviytymään heidän luonnollisessa ympäristössään, eli kotona. Pyrkimyksenä on löytää ja hyödyntää perheen vahvuuksia ja vastata perheen tarpeisiin. Perhetyössä yhdistyy myös työntekijän sekä vanhempien osaaminen. (Veijola ym. 2006, 193–194). Nuoret, joilla on laaja ja hyvä läheisverkosto ja sosiaalinen verkosto, kokevat saavansa enemmän apua sijoituksen jälkeen. Hyvät verkostot vahvistavat hyvinvointia ja itsetuntoa sekä suojelevat yksinäisyydeltä ja eristäytymiseltä (Stein & Dixon 2005, 171).

Nuoren itsenäistyminen voi olla myös vanhemmille koetteleva ja tunteikas hetki. Vanhemmat käyvät läpi nuoren itsenäistymisestä johtuvia menetyksen tunteita. Vanhempien kanssa työskentely nuoren itsenäistymisen rinnalla voi parantaa nuoren ja vanhempien vuorovaikutusta ja antaa myös vanhemmille lisää kykyjä näiden tunteiden käsittelyssä (Riekko 2021, 9). Perhetyö on tasapainottelua lapsen/nuoren ja perheen huomioimisen välillä. Näin ollen perhe- ja lapsilähtöisyyttä ei voida pitää toistensa vastakohtana, vaan nimenomaan toisiaan täydentävänä lähtökohtana (Leppiman 2010, 56).

Sosiaalipalveluna voidaan järjestää tarvitsevalle lapselle tai nuorelle tukihenkilö. Tukihenkilö voi auttaa esimerkiksi arjen sujumisessa ja itsenäisyyden harjoittelussa tai olla huolien ja murheiden kuuntelija tai olla ihan vaan seurana. Tukihenkilön tarjoama tuki voi vaihdella suuresti, ja tukea tuotetaan aina tuettavan tarpeiden mukaan. Tukisuhteen tavoitteista tehdään aina kirjallinen sopimus, ja alaikäisen lapsen tukisuhteelle täytyy olla vanhempien hyväksyntä (THL, tukihenkilöt ja –perheet, [viitattu 10.10.2021]).

4.3 Itsenäistyminen ja aikuisuuteen tukeminen

Aapolan ja Ketokiven (2005) mukaan on olemassa vakiintuneita polkuja, joita pitkin suurin osa itsenäistyvistä nuorista kulkee elämässään eteenpäin. Näiltä poluilta kuitenkin voidaan poiketa tai astua harhaan. Toiset polut voivat myös oikaista ja toiset voivat viedä vaikeille sivupoluille. Mitään näistä poluista ei voida kuitenkaan pitää toista parempana, vaan kaikilla poluilla kulkeminen on samanarvoista.

Itsenäistymiseen ja aikuisuuteen siirtymiseen liittyy vahvasti myös elämänhallinta. Vaikkakin on todettu, ettei kukaan pysty hallitsemaan omaa elämäänsä täydellisesti, on tärkeää luoda sellainen tila, jossa tuntee ja kokee hallitsevansa sitä. Tämä tunne on helpoin luoda silloin, jos nuoren henkinen ja fyysinen toiminta on tasapainossa ja hän kulkee tavoitteitaan kohti. Jos nuori kokee, että muut kohdistavat hänelle paineita, vaatimuksia ja odotuksia ja alkaa toimia

vasten tahtoaan niiden mukaan, katoaa nuorelta itseltään tunne elämänsä hallinnasta (Kau-nisto 2011, 17).

Itsenäisyyteen ja itsenäiseen elämään kasvaminen ja siihen ohjaaminen on suunnitelmallista ja pitkäjänteistä työtä. Itsenäistä elämää täytyykin opetella jo sijoituksen aikana. Tällöin arjen perustaitojen opetteleminen on erityisen tärkeää. Useissa sijaishuoltoyksiköissä nuoria valmennetaankin jo itsenäistymiseen ja arjen perustaitojen opetteluun. Tärkeää olisi, että nuori saa turvallisen aikuisen kanssa harjoitella budjetin tekoa, harjoitella ruuanlaittoa, tutustua taloyhtiöiden järjestyssääntöihin ja miettiä oman kodin sisustusta. Sijaishuollon onnistuminen ja jälkihuoltoon valmistautuminen vaikuttaa paljon siihen, sitoutuuko nuori jälkihuoltoon (Laakso-nen 2004, 25, 34). Sijoituksen jälkeen siirryttäessä jälkihuoltoon nuoret haluavat tukea sekä käytännön asioissa, että henkilökohtaisten asioiden kanssa. Nuoret haluavat apua asunnon etsinnässä sekä sen valinnassa ja hankinnassa. Arjen hallinta, budjetointi ja kotityöt ovat aihe-alueita, joissa nuoret kokevat tarvitsevansa apua itsenäistymisessä. Nuoret kokevat hyväksi asiaksi, kun on joku, johon olla yhteydessä, kun tarvitsee apua tai on vaikeuksissa omien asioiden kanssa (Stein 2010, 50–51).

Itsenäistyvät ja aikuistuvat nuoret kaipaavat ja osin tarvitsevat turvallisia ja pysyviä ihmiskon-takteja, ihmisiä, jolle voi puhua kaikista asioista. Jälkihuoltotyötä tehtäessä on hyvä muistaa, että kaiken arjessa tukemisen ja itsenäisen elämän perusasioiden ja palveluiden opetteluun li-säksi itsenäistyvä nuori tarvitsee myös psykososiaalista tukea. Kaikki jälkihuollossa olevat nuo-ret tarvitsevat sitä, mutta erityisesti ne, joilla ei ole omaa tuki- ja läheisverkostoa tai se on heikko. Tuen vastaanottaminen ei aina ole kaikille nuorille helppoa, joten on tärkeä tarjota tu-kea nuoren näkökulmasta ja suoraan nuorelle yksilöllisesti muovattuna, jolloin nuoren on to-dennäköisimmin sitä helpoin vastaanottaa. Tärkeää on myös huomioida nuoren osallisuus jäl-kihuoltotyössä suunnittelusta aina käytännön työhön. Tällöin työ on usein nuorelle helpompi hahmottaa, ja nuori saa perusteellisemmin perehtyä ja valmistautua itsenäistymiseen ja aikuis-tumiseen. Nuori voi torjua aikuisen antaman tuen aina uudestaan ja uudestaan. Aikuisen on hyvä kuitenkin olla yhteyksissä nuoreen ja tarjota tukea ja apua uudelleen, sillä kieltäytyminen ei ole aina nuoren lopullinen päätös. Moni nuori kaipaa aikuiselta/työntekijältä/ohjaajalta van-hemmille tyypillistä otetta: vaikka nuori kieltäytyy ottamasta tukea ja ohjausta vastaan, niin hä-net silti huomioidaan, ja hän on aikuisen/ohjaajan/työntekijän ajatuksissa (Adley & Jupp Kina 2017, 97–105).

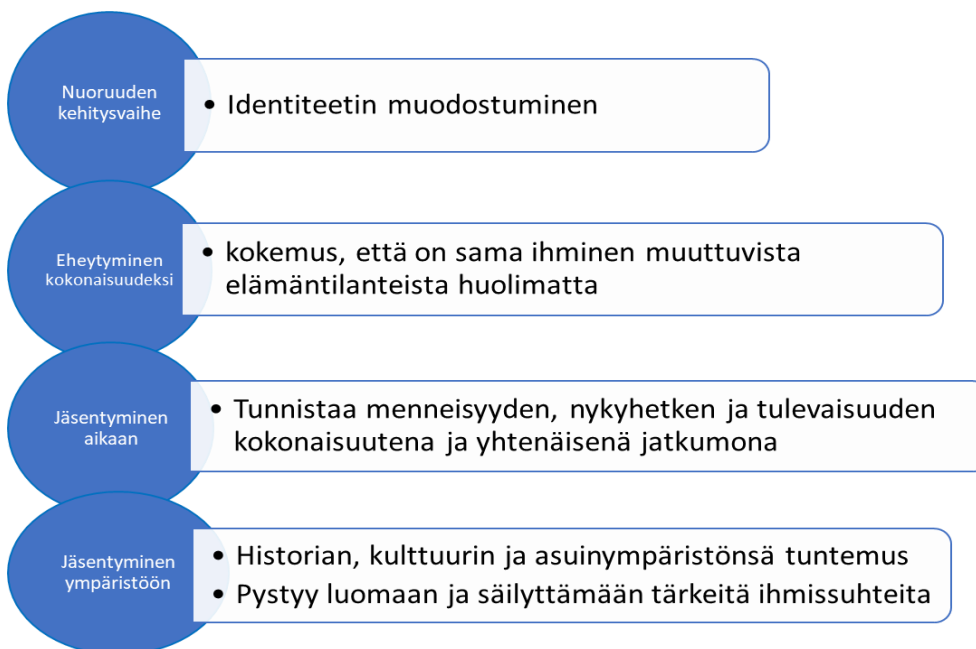
Tärkeää olisi, että jälkihuoltoa ja sen palveluita pystyttäisiin toteuttamaan lapselle/nuorelle mahdollisimman paljon samasta paikasta ja saman viranomaisen toimesta. Nuorelle on haasteellista sitoutua ja hyväksyä jälkihuoltoa, mikäli ammattilaiset ja viranomaiset ympärillä vaihtuu jatkuvasti. Tällöin ei pysty luomaan luottamuksellista suhdetta viranomaisten kanssa ja jälkihuolto jää "pinnalliseksi" ja vajanaiseksi (Mäkisalo-Ropponen 2011). Känkäsen (2013, 232–239) mukaan sijaishuolto sekä jälkihuolto pitäisi nähdä kokonaisuutena eikä irrallisina osina tai palveluina. Näin ollen sijaishuoltopaikasta lähtö ja sen valmistelu sekä itsenäistymiseen tukeminen olisi erittäin tärkeää aloittaa riittävän varhaisessa vaiheessa. On tärkeää, että yhteistyössä nuoren, vanhempien, sosiaalityöntekijän, sijaishuollon työntekijän sekä muiden viranomais- ja tukiverkostojen kanssa tehty jälkihuoltosuunnitelma on selkeä nuorelle itselleen ja se takaa nuorelle luotettavan kokonaisuuden elämän jatkumisen suhteen. On myös tärkeää, että nuori tietää, missä asiassa kääntyä kenenkin puoleen, mikäli tarvitsee apua.

Siirtymäprosessi itsenäiseen elämään on kaikilla lapsilla ja nuorilla omanlaisensa. Tähän vaikuttaa esimerkiksi olosuhteet ja yksilön omat voimavarat. Tämän vuoksi jälkihuollon tuen täytyisikin olla yksilöllistä ja perustua lapsen tai nuoren omiin tarpeisiin ja vahvuuksiin (Reinikainen 2009, 93–95). Mikäli itsenäiseen elämään siirtymistä on tuettu jo ennalta ja siirtymistä valmisteltu hyvin, pystytään tällöin paremmin seuraamaan ja arvioimaan minkälaisia tukirakenteita nuori tarvitsee ympärilleen, sekä voidaan paremmin turvata positiivisten ja myönteisten kehitysten jatkuminen (Känkänen 2013, 270).

Nyky-yhteiskunnassa nuoruuden käsite on laajentunut. Näin ollen monien kohdalla siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen voi kestää hyvinkin kauan. Kuitenkin nuorilla, jotka ovat lähteneet kotoa varhaisessa vaiheessa, jostain syystä, on tilanne aivan toinen. Tällaiset nuoret eivät saa itsenäistymisprosessissaan samanlaista tukea ja apua kuin omissa perheissään kasvaneet nuoret. Sosiaalinen tuki on kuitenkin erityisen tärkeässä roolissa silloin, kun nuorella on elämässään paljon kuormittavia tekijöitä. Näin ollen sijaishuollosta itsenäistyvälle nuorelle voi yhteiskunnan tarjoama tuki olla erittäin ratkaisevaa (Reinikainen 2009, 93–95). Nuorena ihmisen minäkuva monipuolistuu. Tällöin nuori oppii näkemään itsessään eri puolia, kuten millainen hän on fyysisesti, sosiaalisesti, emotionaalisesti ja kognitiivisesti. On osoitettu, että mitä monipuolisempi minäkäsitys nuorella on itsestään, sitä paremmin se suojaa mahdollisten kielteisten elämäntapahtumien psyykkisiltä vaikutuksilta, kuten syrjäytymiseltä ja masennukselta. (Nurmirinta ym. 2009). Kronqvistin ja Pulkkinen (2007) mukaan nuorena alkaa miettimään enemmän sellaisia ratkaisuja, joilla on vaikutusta koko loppuelämään. Nuorena aletaan tehdä tärkeitä

suunnitelmia ja päätöksiä ihmissuhteiden, ammatin ja asuinpaikan suhteen. Nuorten on huomattu muokkaavan omia tulevaisuuden tavoitteitaan sosiaalisen ympäristönsä mukaisesti. Samaan aikaan on kuitenkin huomattu, että nuoret haastavat ja kyseenalaistavat vallitsevaa yhteiskuntaa ja pyrkivät muuttamaan sitä.

Erik H. Erikson on luonut psykososiaalisen kehitysteorian. Eriksonin kehitysteorian mukaan ihmisen kehityksessä on kahdeksan vaihetta, joissa jokaisessa ihminen kokee jonkinlaisen kehityskriisin. Eriksonin teorian vaihe viisi kuvaa nuoruutta. Eriksonin mukaan nuoruuden kehitystehtävänä on identiteetin muodostaminen. Tähän päästäkseen edellytyksenä on Eriksonin mukaan eheytyminen kokonaisuudeksi, jäsentyminen aikaan ja jäsentyminen ympäristöön (ks. kuvio 3). Kokonaisuudeksi eheytyminen tarkoittaa sitä, että nuori kokee olevansa sama ihminen muuttuvista elämäntilanteista huolimatta. Jäsentyminen aikaan tarkoittaa sitä, että nuori kykenee tunnistamaan menneisyyden, nykyhetken ja tulevaisuuden kokonaisuudeksi ja yhtenä jatkumona. Jäsentyminen ympäristöön tarkoittaa sitä, että nuori tuntee historian, kulttuurin ja oman asuinympäristönsä, sekä pystyy luomaan ja säilyttämään tärkeitä ihmissuhteita (Erikson 1985, Dunderfeltin 2011, 237 mukaan).

Kuvio 3. Nuoruuden kehitysvaihe (soveltaen Dunderfelt 2011).

Nuoruusiässä ihmisen minäkuva uudistuu ja muovautuu. Tässä siirtymässä ihmisessä tapahtuu isoja muutoksia niin fyysisesti, kuin arjessa. Fyysisiä muutoksia voivat olla esimerkiksi kehon kehittyminen, fyysinen kypsyminen ja ulkonäköön liittyvät asiat. Arjen muutoksiin kuuluu taas vanhemmista irrottautuminen, yhteiskunnan normeihin sopeutuminen, parisuhteen rakentaminen ja itsenäisen elämän aloittaminen (Nurmiranta ym. 2009, 76).

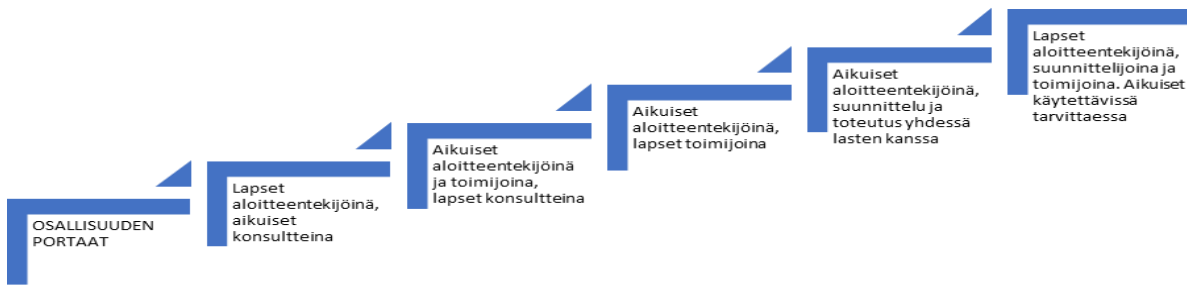
Dunderfeltin (2011, 85) teoksessa Robert J. Havinghurstin mukaan nuoruusiän kehitystehtäviä ovat:

- 1) Oman ruumiin hyväksyntä, hallinta ja käyttö.
- 2) Kypsä suhde molempiin sukupuoliin
- 3) Oman sukupuolen mukaisen roolin löytäminen
- 4) Tunne-elämän itsenäisyys suhteessa omiin vanhempiin ja muihin aikuisiin
- 5) Valmius perheen perustamiseen
- 6) Oman moraalin ja arvomaailman kehittäminen
- 7) Sosiaalisesti vastuullinen toiminta.

4.4 Osallisuus ja siihen tukeminen

Osallisuus on käsitteenä hankalasti määriteltävä ja laaja. Osallisuuteen kuuluu esimerkiksi yhteisöissä, ryhmissä ja sosiaalisissa suhteissa tapahtuvaa osallistumista ja toimimista. Osallisuuden tukemiseen liittyy vahvasti syrjäytymisen ehkäisy ja elämänhallinnan vahvistaminen. Osallisuuden ajatellaankin tukevan ihmisen toimijuutta ja toimintakykyä, sekä se tarjoaa voimaantumisen kokemuksia (Maunu & Kiilakoski 2018, 113–114). Osallisuus ymmärretään laajempänä käsitteenä kuin osallistuminen. Osallisuus tarkoittaa yhteiskuntaan kiinnittymistä, kokemusta jäsenyydestä ja mahdollisuutta osallistua, vaikuttaa ja toimia yhteisöissä ja yhteiskunnassa (Niskala & Laitinen 2013).

Osallisuutta voi kuvata porrasmallilla (ks. kuvio 4). Porrasmallissa alimmalla portaalla lapsella on vain hieman tai ei ole olleenkaan mahdollisuutta vaikuttaa, ja portaita ylöspäin mentäessä lapsen vaikuttamisen mahdollisuudet kasvavat, ja näin ollen lapsen osallisuus tulisi kasvaa yhtenäisessä linjassa (THL Lapsen osallisuus [viitattu 25.10.2021]).

Kuvio 4. Osallisuuden portaavat (soveltaen THL Lapsen osallisuus 2021)

Osallisuus koetaan yleensä ihmisen sosiaalisen, toimintakyvyn ja talouden hyvinvointina. Osallisuus kokonaisuuteen kuuluu eri hyvinvoinnin lähteisiin ja elämänpainopisteitä korostaviin vuorovaikutuksellisiin suhteisiin. Osallisuus on ihmisen omaa vaikuttamista elämän kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintaan, palveluihin ja yhteisöllisyyteen ja yhteiskunnallisiin asioihin. Lähteet hyvinvoinnille on usein aineellisia mahdollisuuksia, joita ovat esimerkiksi toimeentulo ja vakaa talous, asuminen ja koulutus. Hyvinvoinnin lähteinä voi olla myös aineettomia asioita, kuten turvallisuus ja luottamus, lisäksi ne voivat olla jotain näiden kahden väliltä esimerkiksi palvelut (STM. Tiekartta 2019, 70).

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artikla kohdassa yksi ovat sopimusvaltiot luvanneet taata lapselle, joka ikätasoonsa ja kehitysvaiheensa perusteella on kyvykäs ilmaisemaan oman näkemyksensä, että hänellä oikeus ilmaista näkemyksensä häntä itseään koskevissa asioissa. Kohdassa kaksi on sovittu kohdan yksi toteuttamisesta. Kohdan yksi toteutumisen turvaamiseksi on lapselle annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä itseään koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa. Lasta voidaan kuulla suoraan tai vaihtoehtoisesti

edustajan välityksellä lainsäädännöllisten menettelytapojen mukaan (A 60/1991). Myös Perustuslain 6§ on säädetty, että lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (L. 11.6.1999/731).

Työntekijän velvollisuutena on kuulla lasta tai nuorta, ottaa heidän toiveensa tosissaan ja tukea heitä oman mielipiteen esille tuonnissa, sekä ottaa huomioon heidän omat tarpeensa. Työntekijän täytyisi pyrkiä edistämään lapsen tai nuoren itsetuntoa, vaikuttamismahdollisuuksia ja tulevaisuuden toiveita (Ronkainen & Ikonen [Viitattu 29.10.2021]). Lapsen tai nuoren osallisuutta voidaan vahvistaa ottamalla heidät mukaan kasvu- ja kehitysympäristöjen aktiivisiksi toimijoiksi. Näin lapsi tai nuori olisi osallisena omaan elinympäristöön ja sen kehittämiseen. Tärkeää olisikin, että lapsi tai nuori kokisivat tulevansa nähdyiksi, kuulluiksi ja kohdatuiksi joka päivä. (THL. Lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen. [Viitattu 8.11.2021]). Lasten ja nuorten osallisuutta ja mahdollisuutta tuoda ilmi oma mielipiteensä täytyy mahdollistaa monissa eri prosesseissa, esimerkiksi päätöksentekoprosessissa, joihin he osoittavat kiinnostustaan olla mukana (Stenvall 2020, 34).

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää työelämätahon eli lasten ja nuorten asumiskoti Polun jälkihuoltotyötä. Kehittämistyön tavoitteena oli tuoda uutta tietoutta henkilökunnalle jälkihuollosta ja sen toteutustavoista ja sen tarkoituksena on luoda pohjaa yhdenmukaisemmalle ja tavoitteellisemmalle jälkihuoltotyölle. Opinnäytetyön tuotoksena toteutunut jälkihuolto-opas jää asumiskoti Polulle työn tueksi. Oppaan tarkoituksena on selkeyttää ja yhdenmukaistaa jälkihuoltoa lasten ja nuorten asumiskoti Polussa sekä tuoda jälkihuollolle uusia toiminta- ja työskentelytapoja. Jälkihuollon sisältöön pureutuminen on ajankohtaista sekä tarpeellista, koska jälkihuollon palveluille nähdään tarvetta ja tilausta tulevaisuudessa.

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

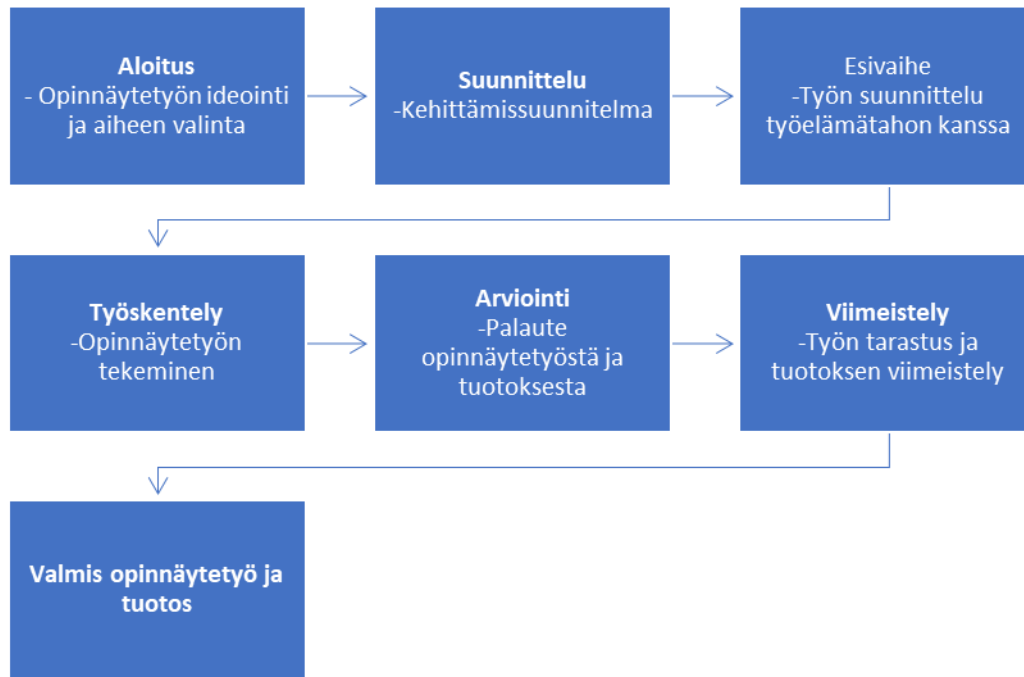
Toteutimme opinnäytetyön toiminnallisena opinnäytetyönä eli kehittämishankkeena, jossa tuotettiin jälkihuolto-opas lasten ja nuorten asumiskoti Polkuun. Tarkoituksena oli kuvailla ja avata lastensuojelua, jälkihuoltoa ja sen toimintaa kirjallisuuteen ja tutkimuksiin perustuen. Tavoitteena oli kehittää lasten ja nuorten asumiskoti Polun jälkihuoltoa laadukkaammaksi sekä samalla antaa Polun työntekijöille ajankohtaista tietoa jälkihuollosta ja sen toimintamalleista. Pyy-simme kirjallista palautetta työelämätahon edustajalta kahdesti. Väliarvioinnissa (liite 3) pyysimme palautetta jälkihuolto-oppaan rakenteesta sekä mahdollisia korjaus- ja lisäysehdotuksia. Loppuarvioinnissa (liite 4) pyysimme palautetta valmiin jälkihuolto-oppaan kokonaisuudesta sekä siitä vastasiko se tavoitteisiin.

Opinnäytetyö on opiskelijalle merkittävä osa asiantuntijaksi kasvuun. Opinnäytetyössä kiteytyvät opiskelijan tieto, taito ja osaaminen. Opinnäytetyö opettaa tekijälleen muun muassa ongelmien ratkaisua, projektityöskentelyä, tutkimuksellista ajattelutapaa, itsenäistä tiedon hankintaa ja tulosten kirjallista esittämistä. Sen tarkoituksena on kehittää kriittisyyttä ja kykyä ratkaista ongelmia, mutta se jättää myös vapauksia luovuudelle ja kokeiluille.

Salosen (2013, 25) mukaan toiminnallinen opinnäytetyö on yksi ammattikorkeakouluissa käytetty opinnäytetyömuoto, jonka tavoitteena on tarjota ammattikentälle käytännön toiminnan ohjeista ja oppaita. Toiminnalliseksi opinnäytetyöksi luetaan esimerkiksi ohjeet, oppaat, tilaisuudet tai tapahtumat. Kaikkien näiden on silti sisällettävä myös erillinen raportti ja itse tuotos. Vilka ja Airaksinen (2004, 80–81, 154.) kertovat, että toiminnallisessa opinnäytetyössä ei

tehdä varsinaista tutkimusta. Opinnäytetyö toteutetaan kuitenkin kriittisesti tutkivalla asenteella. Tehtyjä valintoja tarkastellaan ja perustellaan siis aiheeseen koskevan tietoperustan kautta. Tietoperusta rakentuu oman alan kirjallisuudesta.

Kehittämishanke etenee valmiiseen tuotokseen kuuden eri vaiheen kautta. Ensimmäisessä, eli aloitusvaiheessa selvitetään kehittämistarve ja ideoidaan tuotosta sekä pyritään rajaamaan aihe realistiseksi. Tällöin myös pohditaan aikataulua idean ja tavoitteiden näkökulmasta. Suunnitteluvaiheessa laaditaan kehittämissuunnitelma, jossa määritellään tavoitteet, ympäristö, toimijat, kehittämis- ja tiedonhankintamenetelmät, materiaalit ja aineistot sekä eri toimijoiden tehtävät ja vastuut. Esivaiheessa siirrytään kentälle, jossa varsinainen kehitystarve on. Tällöin suunnitellaan työelämätahon kanssa yhteistyössä tuotoksen sisältöä ja ulkonäköä. Tämän jälkeen alkaa työstövaihe, jossa kehitystarve ja käytännön toteutus realisoituvat. Tämä on selkeästi pisin ja vaativin vaihe opinnäytetyön prosessissa. Työstövaiheessa korostuvat suunnitelmallisuus, vastuullisuus, itsenäisyys, pitkäjänteisyys ja itsensä kehittäminen. Ennen tuotoksen valmistumista seuraa vielä tarkistusvaihe, jossa tuotosta arvioidaan ja selvitetään, vastaako tuotos tavoitteeseen. Viimeisenä vaiheena on viimeistelyvaihe, jolloin tuotos hiotaan viimeiseen muotoonsa ja valmistellaan raportti (Salonen 2013, 17–19).

Kuvio 5. Toiminnallisen opinnäytetyön prosessi (soveltaen Salonen 2013).

Opinnäytetyömme työstäminen alkoi syksyllä 2020. Mielenkiinto aiheeseen sekä molempien aiempi työkokemus lastensuojelun kentältä auttoivat ja selkeyttivät aiheen valinnassa. Mielenkiintoa herätti se, että vaikka jälkihuoltoa on pitkään toteutettu, on siitä verrattain vähän tutkimuksia ja tietoa lastensuojelun kentältä. Ennen kaikkea jälkihuollon työmuodoista ja mahdollisista menetelmistä kiinnostuimme kovasti.

Aloitimme tekemällä opinnäytetyön tutkimussuunnitelman ja alustavan aikataulun, jotka esitettiin opinnäytetyön seminaarissa syksyllä 2020. Tällöin teimme myös yhteistyötahon kanssa yhteistyösopimuksen ja SeAMKin ohjeiden mukaisesti tietosuojaselosteen ja tutkimuslupahakemuksen. Tämän jälkeen syvensimme teoreettista pohjaa ja aloitimme itse jälkihuolto-oppaan pohjan suunnittelun. Meille oli lähes heti yhteistyötahon edustajan kanssa juteltuamme selvää, että haluamme tehdä opinnäytetyön tuotoksena oppaan.

Opinnäytetyön tekemisessä tärkeää on lähteiden etsiminen luotettavista tietokannoista. Tiedonhaussa käytimme pääasiassa näitä tietokantoja: SeAMK Finna, Arto, Elektra, Ellibs, Journal.fi ja Theseus. Hakusanoina käytimme muun muassa sanoja lastensuojelu, jälkihuolto, avo- huolto, perhetyö, tukihenkilötoiminta, itsenäistyminen, itsenäisyys ja jälkihuollon työmuodot.

Opinnäytetyön teoriaosassa on käytetty ajankohtaista kirjallisuutta, internetlähteitä sekä tutkimuksia. Käytimme myös kansainvälisiä lähteitä, mutta niiden käyttäminen oli kuitenkin aikaa vievää, sillä englanninkielisen ammattitekstin läpikäyminen oli haastavaa.

Tietoa jälkihuollosta on aika paljon saatavilla. Kuitenkin iso osa lähteistä käsitteli jälkihuoltoa, ennen lakimuutosta vuonna 2020. Näitä lähteitä emme juurikaan pystyneet käyttämään, sillä kaikki niistä eivät olleet ajantasaisia. Tuimme jälkihuollon teoriaa myös lastensuojelun ja avo- huollon teoriaosuuksilla, että jälkihuollon tavoitteet ja tarkoitus selkeytyisivät lukijalle paremmin. Tämän lisäksi teoriaosuuden isoiksi teemoiksi muodostuivat jälkihuollon työmuodot ja suunnitelmallisuus.

Tämän jälkeen toteutimme tiedonkeruumenetelmänä kahdelle Polun työntekijälle teemahaastattelun sekä kaikille Polun työntekijöille kyselyn. Kyselyyn vastasi yhdeksän työntekijää. Näiden haastatteluiden, kyselyiden sekä teoriaosuuden pohjalta loimme jälkihuolto-oppaan rungon, jota yhteistyötahon edustaja kommentoi ja arvioi.

Yhteistyötahon palautteen jälkeen muokkasimme opasta yhteistyötahon toivomalla tavalla ja tuotimme oppaan loppuun. Samassa yhteydessä aloitimme kirjoittamaan kehittämishankkeen raportointia.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on ensiarvoisen tärkeää toteuttaa raportti itse tuotoksen lisäksi. Raportissa kerrotaan mitä, miksi ja miten on tehty sekä millainen opinnäytetyön prosessi on ollut. Raportista myös selviää, millaisia valintoja on tehty opinnäytetyön eri vaiheissa. Pelkän raportin perusteella lukijan tulisi saada käsitys opinnäytetyön onnistumisesta (Vilka & Ayraksinen 2004, 64, 82).

Onnistuneen opinnäytetyön prosessin kulmakivi oli sujuva yhteistyö. Opinnäytetyön teon aikana eteen tuli henkilökohtaisen elämän haasteita. Avoimuus, hyvä keskusteluyhteys ja yhteistyö tuki prosessin etenemistä ja opinnäytetyön saamista valmiiksi.

5.2 Jälkihuolto-oppaan toteutus

Jälkihuolto-oppaan toteutus alkoi keskustelulla opinnäytetyön yhteistyötahon edustajan kanssa. Yhteisen keskustelun päätteeksi päädyimme aiheeseen, jonka kumpikin osapuoli koki

tarpeelliseksi. Aiheeksi valikoitui jälkihuolto ja sen kehittäminen yhdenmukaiseksi ja tavoitteellisemmaksi, joten päätimme tuottaa jälkihuolto-oppaan toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena. Määrittelimme opinnäytetyön tekijän ja ohjaajan roolit ja vastuut opinnäytetyön tekemisen suhteen.

Yksi toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteista on selkeyttää oppaan tai ohjeistuksen avulla kohderyhmän tietoutta aiheesta (Vilkkä & Airaksinen 2004, 38). Jälkihuolto-opas pohjautuu teoriaan, jota on avattu myös opinnäytetyössä. Teoriaosuuden lisäksi hyödynsimme tiedonkeruussa teemahaastatteluita sekä kyselyitä oppaan rungon rakentamiseksi. Aluksi paneuduimme teorialietoon tarkoituksenamme ymmärtää teorialieto eri näkökulmien kautta, että pystymme muokkaamaan teorialieton Asumiskoti Polun työntekijöille sopivaksi ja antoisaksi. Teorialietomme pohjautuikin vahvasti Polulta saamiimme aiheisiin ja käsitteisiin, joihin haimme laajennusta eri näkökulmien kautta. Kyselyillä ja teemahaastatteluilla (ks. liitteet 1 & 2) selvitimme, millaista työtä jälkihuollon parissa tehdään ja minkälaista kehitystä ja menetelmiä kaivataan työn teon tueksi. Teorian, kyselyiden ja haastatteluiden pohjalta rakensimme oppaalle rungon, josta pyysimme työelämätahon edustajalta kirjallisen arvioinnin lomakkeella (ks. liite 3). Saatuaamme arvioinnin kävimme keskustelua oppaasta ja teimme muokkaukset ja huomioimme tulleet toiveet valmista opasta kootessamme. Valmiina olevasta oppaasta pyysimme myös arvioinnin työelämätahon edustajalta (Ks. liite 4), ja sen pohjalta teimme viimeistelyt oppaaseen.

Päädyimme toteuttamaan oppaan sähköisesti Word-muodossa, että työelämätaho hyötyisi siitä mahdollisimman paljon. Word-pohjalle tehtyä opasta voi tulevaisuudessa helposti muokata ja päivittää ajantasaiseksi. Yhteistyötahon edustajan kanssa keskusteltuaamme totesimme, että sähköisessä muodossa toteutettu opas on järkevin ratkaisu. Näin yhteistyötaho voi muokata opasta tietojen, tilanteiden, resurssien tai tarpeiden muututtua. Tämän lisäksi Word-muotoisen oppaan voi halutessaan tulostaa työn tueksi. Koimme myös, että oppaasta olisi tullut aika pitkä ns. vihkomuotoiseen oppaaseen, joka oli toinen vaihtoehtomme. Vaikka opas päätettiin toteuttaa Word-muodossa, halusimme lisätä siihen visuaalisia elementtejä tekstin ymmärtämisen tueksi. Näin oppaan lukeminen olisi myös mielekäästä ja opas olisi helpolukuisempi.

Teemahaastatteluiden ja kyselyiden vastaukset jaotimme 3 eri teemaan. Tämänhetkinen jälkihuoltotyö ja sen työmuodot ja -menetelmät, uudet työmuodot ja -menetelmät, toiveet tulevasta jälkihuoltotyöstä. Haastatteluiden ja kyselyiden pohjalta pystymme todeta, että 9/11 kyselyihin

ja haastatteluihin vastanneista Polun työntekijöistä on tehnyt työnsä yhteydessä jälkihuolto-työtä. Toteutettu jälkihuoltotyö on sisältänyt perhetyötä, nuoren itsenäistymisen tukemista ja tukihenkilötoimintaa. Jälkihuollon työmuodoista pystyimme tulkitsemaan, että eniten toteutettuja työmuotoja oli vanhemmuuden tukeminen, psykososiaalinen työote sekä ratkaisukeskeinen arjenhallinta.

Haastattelimme asumiskoti Polun henkilökunnan kahta jäsentä hyödyntäen teemahaastattelua. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista. Haastattelut toteutettiin 3/2021. Haastattelun runko (ks. liite 2) koostui kuudesta kysymyksestä. Teemahaastattelulle ominaista on, että se pohjautuu ennalta päätettyihin teemoihin, joista haastateltavien kanssa pyritään keskustelemaan. Teemahaastatteluissa myös kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48). Haastatteluilla halusimme selvittää, millaista jälkihuoltoa asumiskoti Polku tarjoaa ja toteuttaa, mikä on jälkihuollon kysyntä ja tarvittavuus alueella, millaiset resurssit jälkihuollon toteuttamiselle on, mitä menetelmiä ja välineitä asumiskoti Polussa on käytössä ja minkälaisia menetelmiä tai osaamista toivottaisiin lisää, minkälaista sisältöä jälkihuolto-oppaaseen toivotaan ja yleistä keskustelua jälkihuollosta asumiskoti Polussa ja yleisellä tasolla.

Haastateltaville annettiin etukäteen haastattelukysymykset. Tämän tarkoituksena oli antaa aikaa haastateltaville valmistautua haastatteluun sekä lisätä jouhevuuutta haastatteluihin. Haastattelut nauhoitettiin puhelimen nauhurilla ja tallennettiin nimettöminä. Haastattelut litteroitiin ja litteroitua tekstiä tuli 38 sivua. Kumpikin haastateltava haastateltiin erikseen ja haastattelut kestivät kymmenen ja kaksitoista minuuttia. Litteroinnin jälkeen päätimme analysoida haastattelut teemoittain, sillä se oli hyvin luonnollinen keino jakaa haastatteluissa ilmenneet teemat omiin kategorioihinsa.

Haastatteluista saimme selville, että Polussa pystytään toteuttamaan tällä hetkellä jälkihuoltoa neljälle asiakkaalle. Nämä asiakkaat ovat pääsääntöisesti Polussa sijoitettuina olleita lapsia tai nuoria. Ulkopuolelta ei juurikaan tule kysyntää, sillä nykyään usealla kunnalla on omat jälkihuollon työntekijät, jotka vastaavat oman alueen jälkihuoltotyöstä. Jälkihuoltoa toteutetaan lapselle/nuorelle hänen oman tarpeen mukaan. Jälkihuollon tapaamiset voivat olla kerran kuukaudessa tai vaihtoehtoisesti useamman kerran viikossa, riippuen siitä kuinka intensiivistä tukea lapsi tai nuori tarvitsee.

Haastatteluista saimme myös selville, että itsenäistyvän nuoren kanssa harjoitellaan muun muassa rahankäyttöä, pankkiasioiden hoitoa, vakuutusasioiden hoitoa, virastoasioiden hoitoa, lomakkeiden täyttämistä, etuuksien hakemusta sekä arjen perustoimintoja. Tämän lisäksi jälkihuollon yksi tärkeimmistä tehtävistä on luoda tai löytää lapselle/nuorelle tukiverkosto.

Jälkihuollossa pyritään löytämään ja luomaan lapselle tai nuorelle tukiverkkoa. Totta kai, olemme itse myös lapsen tai nuoren tukena, mutta tärkeää olisi, että hän löytäisi omasta ympäristöstään sitä tukea (H1).

Jälkihuollossa pyritään turvaamaan sijoituksessa opitun jatkuvuus kodin suuntaan tai omaan elämään. Paljon on tarvetta käytännön asioiden opettelulle, kuten rahankäytössä ja tukiasioissa, lisäksi vanhemmuuden tukeminen ja tukiverkoston kartoittaminen on tärkeässä roolissa jälkihuoltoa tehdessä (H2).

Haastatteluiden mukaan jälkihuollon työntekijän täytyy myös osata ohjata lapsi/nuori oikeiden palveluiden pariin. Jälkihuollosta saa tukea arjen perustoimintoihin ja itsenäisen elämän harjoitteluun, mutta moni lapsi tai nuori saattaa tarvita elämäänsä myös muunlaista tukea ja apua, esimerkiksi vaikka terveydenhuollon tai Kelan parista. Jälkihuollon suunnittelussa ja toteutuksessa täytyy kuitenkin aina muistaa asiakaslähtöisyys ja jälkihuollon palvelut täytyy räätälöidä lapsen/nuoren omien tarpeiden mukaan, pyrkien lisäämään ja ylläpitämään lapsen/nuoren omaa osallisuutta ja aktiivisuutta.

Haastatteluista saimme selville myös, että eniten kehitystä toivottaisiin jälkihuoltotyön yhtenäistämiseen. Jälkihuoltotyöstä Polussa puuttuu tällä hetkellä selkeät raamit, minkä mukaan jälkihuoltotyötä toteutettaisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että jälkihuoltotyön sisältö on pitkälti sen hetkisestä työntekijästä riippuvaista. Haastatteluiden mukaan toivottiin selkeää rakennetta ja teemoja, joiden mukaan jälkihuoltotyötä lähdetäisiin toteuttamaan, jolloin asiat, joita jälkihuollossa käydään läpi eivät vaihtelisi työntekijästä riippuen. Tällöin työntekijät pystyisivät toteuttamaan yhdenmukaista ja samantyylistä jälkihuoltotyötä, jossa näkyisi myös Polun arvot. Lapsien ja nuorien pitäisi saada kokonaisvaltaista ja laadukasta tukea kaikilla tarvitsemillaan osaluilla.

Totta kai tukimuodot lähdetään rakentamaan aina sen pohjalta mitä juuri tämä lapsi tai nuori tarvitsee, mutta olisi tarpeellista olla joku selvä rakenne tai malli, jonka pohjalta lähdetäisiin liikkeelle ja jossa olisi valmiita teemoja mitä käydä läpi. Näin myös asiakkaat saisivat tasalaatuista jälkihuollonpalvelua, eikä se olisi työntekijästä riippuvaista (H1).

Haastatteluista selvisi myös, että tärkeänä työkaluna jälkihuollon toteutuksessa nähtiin umbrella. Umbrella on lastensuojeluun kehitetty itsenäistymistä tukeva työkalu. Umbrellaan on kerätty laajasti eri teemoja, joita itsenäistyvän nuoren kanssa voi käydä läpi. Umbrellaa voi käyttää johdonmukaisesti ja käydä teema kerrallaan läpi tai vaihtoehtoisesti poimia sieltä teemat, jotka koetaan kyseiselle lapselle tai nuorelle ajankohtaiseksi tai tärkeäksi.

Tällä hetkellä meillä ei ole käytössä mitään muita varsinaisia menetelmiä tai työkaluja, kuin umbrella. Toki jokainen työntekijä voi sen lisäksi hyödyntää laajasti omaa osaamistaan ja koulutustaan (H1).

Jälkihuollossa käytetyt menetelmät ovat paljon työntekijästä kiinni. Menetelminä ja työvälineinä on käytetty esimerkiksi tunnekortteja, vanhemmuudenroolikarttaa sekä umbrella-kansiota. Umbrella-kansiota käytetään usein soveltaen jälkihuollon asiakkaiden kanssa, mutta muuta vakiintunutta työvälinettä ei umbrellan lisäksi oikein ole (H2).

Haastatteluista kävi myös ilmi, että jälkihuoltotyö on lainsäädännöllisesti myös hyvin vapaasti toteutettavaa, eikä siihen ole luotuna valtakunnallisia raameja tai malleja. Tällaista valtakunnallista jälkihuoltotyön yhtenäistämistä kyllä kaivattiin.

Jälkihuolto on pitkään ollut aika vapaamuotoinen ja siihen ei ole laajemminkaan mitään tiettyä suositusta. Vaan se on paljon ollut tekijöiden varassa, että mitä se sisältää ja minkä laatuista se on. Olisi kyllä hyvä, jos siihen tulisi jokin valtakunnallinen malli tai suositus (H1).

Kyselylomake (LIITE 1) teetettiin Polun henkilökunnalle ja vastaaminen oli vapaaehtoista. Vastauksia saatiin yhdeksältä henkilökunnan jäseneltä. Kyselylomakkeen kysymykset loimme vastaamaan opinnäytetyön tarvetta. Kyselyt toteutettiin 4-5/2021.

Kyselyillä halusimme perehtyä työntekijöiden näkemykseen siitä, millaista jälkihuoltotyötä he toteuttavat. Polussa toteutetaan jälkihuoltotyönä perhetyötä lapsen kotiutumisen jälkeen, itsenäistyvän nuoren tukemista ja tukihenkilötoimintaa. Vastausten perusteella voimme todeta, että Polussa toteutetaan eniten perhetyötä jälkihuollon työmuotona. Tällöin pyritään lapsen lisäksi tarjoamaan apua ja tukea myös koko perheelle ja tarjotaan esimerkiksi vanhemmille tukea kasvatustehtävissä. Tämän lisäksi tavataan kotiutunutta tai itsenäistynyttä lasta ja autetaan esimerkiksi virasto-asioissa ja lomakkeiden täyttämisisä.

Nuoren kotiuduttua tarjotaan perhetyötä, jolla pyritään siirtämään sijoituksen aikana opittuja asioita kotiin ja tarjota pehmeän lasku kotiin. Silloin pyritään kytkeämään vanhemmat sekä muut perheenjäsenet myös jälkihuoltoon, jotta koko yhteisön kasvu ja kehitys jatkuisi (K2).

Tämän lisäksi kysyimme minkälaisia menetelmiä ja välineitä työntekijät ovat käyttäneet jälkihuoltotyön toteutuksessa. Vastausten perusteella voimme tulkita, että Polussa käytetään monia erilaisia menetelmiä työntukena, joihin myös oma persoona vaikuttaa. Yleisinä menetelminä kuitenkin voidaan pitää lapsen/nuoren tukemista ja positiivisten ominaisuuksien löytämistä ja hyödyntämistä. Suuri rooli jälkihuoltotyössä nähdään dialogisella ja luottamuksellisella vuorovaikutuksella.

Perhetyössä suuri painoarvo on myös vanhemmuuden tukemisella. Perhetyön välineitä olen käyttänyt sukupuuta, elämänjanaa, vanhemmuuden roolikarttaa ja erilaisia kortteja (tunnekortit, vahvuuskortit ym.) Jälkihuoltotyötä tehdessä käytän osallistavaa työtettä, avointa dialogista keskustelua ja terapeutista työtettä, sekä aktivointia ja motivointia omatoimisuuteen ja vastuullisuuteen (K2).

Jälkihuoltotyössäni käytän ratkaisukeskeisiä ohjeita ja apua arjen haasteisiin, dialogista- ja kuuntelevaa keskustelua, arjen rytmittämisen tukemista esimerkiksi viikkokalenterilla, aikuisten vastuuttamista omassa kasvatustyössään sekä motivointia, kannustusta ja positiivista työtettä (K7).

Perhetyössä olen käyttänyt sukupuuta ja aikajanaa, sekä Polussa olevia ”nuorten leikekirjan” sisältöä ja ”Polku voimaannuttavaan perhetyöhön”- kansion sisältöä. Itsenäistyvän nuoren kanssa olen käyttänyt umbrella-kansioita ja dialogisia keskusteluja. Tukihenkilötoiminnassa olen hyödyntänyt ”nuorten leikekirjan” sisältöä. Lisäksi tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan kaikkien kanssa erilaisia toiminnallisia menetelmiä (K8).

Tämän lisäksi halusimme kartoittaa työntekijöiltä, mistä jälkihuollon osa-alueesta he haluaisivat lisätietoa tai uusia työmenetelmiä käyttöönsä. Vastausten perustella eniten tietoa haluttiin nuoren itsenäistymisen tukemisessa ja erityisesti käytännön asioiden hoidon selkeyttämisessä. Tämän lisäksi esiin tuli, että tietoa kaivattaisiin myös perhetyöstä sekä erilaisista tunnekäyttäytymisistä ja niihin vastaamisesta. Osa vastaajista myös halusi lisätietoa jälkihuollon kaikista eri osa-alueista, sillä koettiin, ettei tietoa voi olla liikaa.

Kaipaisin valmiita kaavioita ja oppaita perhetyöhön ja nuoren itsenäistymisen tukemiseen ja tunnekäyttäytymiseen. Sekä itsenäistyvälle nuorelle opas, joka sisältäisi tarvittavaa ja selkeää käytännön asioiden hoitamiseen tarvittavaa tietoa (K1).

Haluaisin lisätietoa kaikilta jälkihuollon osa-alueilta, sillä työtavat ja –menetelmät muuttuvat jatkuvasti, joten uusien menetelmien ja työtapojen sisäistäminen tarjoaa laadukkaampaa ja tavoitteellisempaa työtä (K2).

Halusimme myös tietää, kokevatko he jälkihuolto-oppaan tarpeelliseksi työskentelynsä tueksi ja annoimme vapaan sanan jälkihuoltotyöstä ja sen toteuttamisesta. Kaikki työntekijät kokivat, että jälkihuolto-oppaalle on tarvetta. Tämän lisäksi koettiin, että jälkihuolto- ja perhetyötä olisi hyvä toteuttaa työparina, jolloin työntekijöiden turvallisuus säilyisi ja työhön saisi laajempaa näkemystä. Vastausten perusteella myös koettiin, että jälkihuolto toteutetaan usein kuntien omien työntekijöiden kautta. Tämä ei kaikissa tapauksissa palvele itsenäistyvää nuorta yhtä hyvin, kuin valmiiksi tuttu työntekijä aiemmasta sijaishuolto paikasta.

Kaikkien asiakkaiden lähtökohdat ovat erilaisia, mutta jokin toiminnan runko olisi hyvä olla (K5).

Opas tukee työskentelyä ja tekee siitä tavoitteellisempaa ja selkeyttää työnkuvaa, tehden työstä myös rakenteellisempaa. Se yhtenäistäisi työskentelyä ja takaisi tasavertaisemman työskentelyn kunkin asiakkaan kohdalla. Se myös helpottaisi uusien työntekijöiden perehdyttämistä ja oppimista sekä parantaisi laatua ja vaikuttavuutta (K6).

Perhetyötä toteutettaessa olisi hyvä olla kaksi työntekijää, jolloin voisi peilata omaa toimintaansa ja näkökulma olisi laajempi, sekä työntekijän oikeusturva toteutuisi paremmin (K5).

Jälkihuoltotyötä olisi hyvä jatkaa mahdollisuuksien mukaan sijoitus paikasta, sillä todennäköisesti luottamussuhde on jo syntynyt ja sijoituspaikassa tiedostetaan jo nuoren haasteet, taustat ja voimavarat. Tällöin nuoreen ei tarvitsisi aloittaa prosessia alusta (K2).

Toive kyselyyn vastanneilla työntekijöillä oppaaseen oli, että he saisivat lisää tietoa jälkihuollon kaikista eri osa-alueista, sillä jälkihuoltotyö muuttuu jatkuvasti. Ajankohtainen tieto ja menetelmät haluttiin sisäistää myös heidän jälkihuoltotyöhönsä. Erityisesti itsenäistyvän nuoren tukemiseen haluttiin kyselyiden perusteella tietoa ja uusia työmuotoja ja -menetelmiä. Kaikki kyselyihin ja haastatteluihin vastanneista työntekijöistä kokivat, että jälkihuolto-oppaalle on tarvetta ja haluavat sellaisen oman työskentelyn tueksi. Kyselyissä tuli myös ilmi, että jälkihuolto-opasta pystyttäisiin myös hyödyntämään uutta työntekijää perehdytettäessä.

5.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tämän opinnäytetyön kohdalla noudatimme hyvien tieteellisten käytäntöjen sekä SeAMK:n ohjeiden mukaisia tiedonhankinta-, tutkimus- ja raportointi menetelmiä. Opinnäytetyön tekemisestä allekirjoitimme yhteistyösopimuksen sekä tutkimusluvut Seinäjoen Ammattikorkeakoulun sekä yhteistyötahon kanssa. Lähdeitä valittaessa pyrimme olemaan tarkkoja huomioiden samalla opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus. Lähdeviittauksien kanssa olimme huolellisia ja pyrimme kunnioittamaan alkuperäisiä kirjoittajia. Opinnäytetyön prosessin pyrimme raportoimaan mahdollisimman tarkasti. Yhteistyötaholta pyydettiin arvioita oppaasta, joka lisää osaltaan luotettavuutta. Opinnäytetyön valmistuttua se lähetetään Ouriginal-järjestelmään, jolla varmistetaan, ettei opinnäytetyötä ole kopioitu.

Opinnäytetyön luotettavuutta tukee tiedonkeruumenetelmämme. Ajantasaisten ja aiheeseen sopivien lähteiden lisäksi käytimme tiedonkeruussa sekä teemahaastatteluita, että kyselyä. Teemahaastatteluiden ja kyselyiden avulla pyrimme saamaan tämänhetkistä ja totuudenmukaista tietoa yhteistyötahon työntekijöiltä jälkihuollosta ja heidän toimintatavoistaan, sekä työmenetelmistään. Työntekijöillä itsellään on paras tietotaito heidän tekemästään työstä ja siitä, mihin tarvitsevat lisää tietoa tai menetelmiä. Näillä keinoilla saimme kartoitettua totuudenmukaisesti ja luotettavasti tarvitsemaamme tietoa.

Keräämämme aineistot säilytimme omilla tietokoneillamme salasanojen takana, jotka vain me tiesimme. Paperiaineistot säilytimme omassa kotonamme lukkojen takana. Näin ollen kellään ulkopuolisella ei ollut pääsyä aineistoomme. Kaikki keräämämme aineistot tuhosimme heti, kun niille ei ollut enää tarvetta.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee noudattaa tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemiä hyvän tieteellisen käytännön ohjeita. Nämä ohjeet ovat eettisyyden ja luotettavuuden kannalta olennaisia. Tiedonhankintamenetelmien on oltava eettisesti kestäviä ja muiden tutkijoiden töitä ja saavutuksia kunnioitetaan oikeaoppisilla lähdeviittauksilla. Kaikki lähteet merkitään sekä tekstiviitteisiin ja lähdeluetteloon tarkasti. Opinnäytetyön teon aikana tulee vaalia tarkkuutta, huolellisuutta ja rehellisyyttä. Tietoa ei saa vääristellä eikä muunnella. Opinnäytetyön yhteistyötahojen täytyy olla tietoisia opinnäytetyön etenemisestä ja lopullisista tuloksista (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012).

Opinnäytetyössä tulee käyttää lähteitä harkiten ja suhtautua niihin kriittisesti. Tiedonlähteen tunnettavuus, lähteen ikä ja uskottavuus on huomioitava lähettä valittaessa. Lähteen on oltava mahdollisimman tuore, sillä tiedot muuttuvat nopeasti. Opinnäytetyöhön valitaan lähteet, jotka palvelevat opinnäytetyötä ja ovat puolueettomia (Vilkkä & Airaksinen 2004, 72–76).

6 JÄLKIHUOLTO-OPPAAN SISÄLTÖ

Jälkihuolto-oppaan (ks. liite 5) alussa on lukijalle saatesanat, joissa pohjustetaan, mitä jälkihuolto-opas pitää sisällään ja millaisia teemoja oppaassa on. Oppaassa on ensimmäisessä luvussa kerrottu jälkihuollosta. Jälkihuolto- luvussa on viitattu lastensuojelulakiin, sillä lastensuojelu ja jälkihuolto pohjaavat paljon tähän lakiin ja siihen, mitä siellä on säädetty. Lain lisäksi on hieman avattu, miksi ja kenelle jälkihuoltoa tehdään sekä jälkihuollon suunnittelusta lyhyesti. Havainnollistamaan suunnittelua lisäsimme kuvion, joka löytyy opinnäytetyöstäkin kohdasta Jälkihuollon suunnittelu. Seuraavana perehdymme, mitä jälkihuolto on yhteistyötoimenne asumiskoti Polun toteuttamana. Avaamme asumiskoti Polun jälkihuollon resursseja, toiminta- ja työmenetelmiä sekä minkälaisia käytänteitä jälkihuollon toteutuksessa on. Käymme oppaassa myös läpi asumiskoti Polun tarjoamia jälkihuollon kategorioita, jotka ovat itsenäistyvän nuoren tukeminen, perhetyö jälkihuoltona ja tukihenkilötoimintaa sekä sitä, mitä ne sisältävät ja kuinka niitä toteutetaan.

Asumiskoti Polun jälkihuollon avaamisen jälkeen paneudumme jälkihuollon menetelmiin ja toteutustapoihin. Jälkihuollon menetelmistä ja toteutustavoista olemme koonneet teoriaa, jonka jälkeen olemme avanneet joitakin menetelmiä ja työn toteutustapoja enemmän. Esimerkiksi osallisuus ja osallisuuden portaat, dialogisuus ja vuorovaikutus, arjen strukturointi /sujuvuus sekä terapeutin työote. Näiden lisäksi olemme koonneet kirjallisuutta ja linkkejä jälkihuollosta ja sen menetelmistä, joista voi tarvittaessa hakea lisää tietoutta. Jälkihuolto-oppaan lopussa on lähteet, jota oppaassa on käytetty.

Sähköinen jälkihuolto-opas mahdollistaa helpomman päivittämisen sekä luo mahdollisuuden tarvittaessa tulostaa, jos tarvitsee konkreettisen version oppaasta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA

Opinnäytetyön aiheen valinta oli selkeä ja alusta asti varma. Aiheemme ei muuttunut kertaakaan opinnäytetyöprosessin aikana. Aiheeksi meille valikoitui jälkihuoltotyön kehittäminen lasten ja nuorten asumiskoti Polkuun. Koimme aiheen mielenkiintoiseksi, ajankohtaiseksi ja ennen kaikkea tärkeäksi sosionomin (AMK) ammattia ajatellen. Jälkihuolto on merkittävä osa lastensuojelun palveluita ja sen merkitys ja määrä on selkeästi noususuhdanteinen, niin kuin muidenkin lastensuojelun palveluiden.

Toiminnallinen opinnäytetyö oli alkuun meille vieras käsite ja aiheuttikin hieman hämmennystä ja ongelmia. Aluksi selvitimmekin pitkään itsellemme, mitä toiminnallinen opinnäytetyö tarkoittaa. Tämän jälkeen pystyimme aloittamaan opinnäytetyöprosessin. Opinnäytetyöprosessi lähti lähteiden etsimisellä liikkeelle. Tietoa jälkihuollosta oli hyvin tarjolla, mutta osa lähteistä käsitteli aihetta ennen jälkihuollon lakimuutosta, minkä vuoksi jouduimme olemaan tarkkana, ettemme käytä sellaisia lähteitä, jotka eivät ole ajantasaisia.

Toiminnallisen osuuden toteutuksen aloitimme yhtä aikaa opinnäytetyön teoriaosuuden kanssa, sillä ne täydensivät toinen toisiaan. Tällöin toteutimme myös teemahaastattelut ja kyselyt työntekijöille, että saimme kerättyä tietoa sekä opasta, että teoriaosuutta varten. Teemahaastatteluista ja kyselyistä tuli monia asioita esiin, mitä hyödynsimme sekä oppaassa, että teoriaosuudessa. Lähes kaikilta työntekijöiltä tuli esimerkiksi tietoa, että he haluavat hyödyntää jälkihuoltotyötä tehdessään terapeutista työtettä. Kyselyiden ja teemahaastatteluiden myötä myös tarkentui, että nuoren tukeminen itsenäistymisen hetkellä on suuri aihealue, josta kaivattiin lisää tietoa ja työmenetelmiä. Itsenäistymisen hetkellä myös työntekijän täytyy huomioida monia erilaisia asioita ja teemoja, siksi tärkeänä pidettiin, että tätä aihetta käsiteltäisiin laajasti.

Teemahaastatteluita ja kyselyiden vastauksia analysoidessamme huomasimme, että olisimme voineet asetella kysymyksemme hieman tarkemmin. Opinnäytetyön yhdeksi pääteemaksi asetui jälkihuollon työmuodot. Näistä kyllä kysyimme sekä teemahaastatteluissa, että kyselylomakkeella, mutta koimme, että saamamme vastaukset jäivät hieman pintaraapaisuksi. Koska työmuodot muotoutuivat yhdeksi pääteemaksi, olisimme kaivanneet myös tässä tiedonkeruussa siihen enemmän vastauksia ja materiaalia. Haastatteluiden ja kyselyiden pohjalta myös selvisi, että työntekijät kaipasivat lisää tietoa ja teoriaa, sekä konkreettisia menetelmiä juuri tästä aiheesta.

Tulevina sosionomeina (AMK) opinnäytetyöstä ja sen lisäämästä kokemuksesta sekä tietomäärästä tulee olemaan meille hyötyä työssämme. Opinnäytetyötämme voidaan tarkastella myös sosionomin (AMK) kompetenssien kautta. Ensimmäinen kompetensseista on sosiaalialan eettinen osaaminen. Tällä tarkoitetaan mm. ihmisarvon, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistämistä ja eettisesti perusteltua reflektointia. Jälkihuoltotyö itsessään edistää ihmisten ihmisarvoa, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. Opinnäytetyössä käymme myös läpi, milloin asiakas on oikeutettu jälkihuoltoon ja tärkeää onkin toteuttaa se tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti. Opinnäytetyössä refleктоimme myös teorian tiedon lisäksi omaa tekemistämme totuudenmukaisesti ja avoimesti.

Toinen kompetenssi on asiakastyön osaaminen. Tähän aiheeseen opinnäytetyömme vastaa hyvin. Käymme läpi, millaisia asioita tarvitaan hyvän ammatillisen vuorovaikutussuhteen luomiseen, mitä asioita täytyy käydä läpi asiakkaan kanssa, miten jälkihuollon suunnittelua toteutetaan, työmenetelmiä mitä voi hyödyntää jälkihuoltotyössä ja arvioinnin merkityksestä. Nämä kaikki teemat kuuluvatkin suoraan asiakastyön osaamisen kompetenssiin. Kolmantena kompetenssina on sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen. Opinnäytetyössämme käsittelemme lastensuojelun avoimuuden-, sijaishuollon- sekä jälkihuollon palveluprosessia ja niihin liittyviä teemoja ja palveluita. Tämän lisäksi olemme kehittämistyön tuotokseen keränneet linkkejä ja materiaaleja palveluista, joita jälkihuoltotyössä voidaan käyttää tai hyödyntää.

Tämän jälkeen tulee kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, johon kuuluu mm. sosiaalisen osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. Näitäkin teemoja käsittelemmekin opinnäytetyössämme. Jälkihuoltotyössä onkin tärkeää muistaa juuri nämä teemat ja pyrkiä kaikilla toimintatavoilla ja menetelmillä vaikuttamaan asiakkaan hyvinvointiin ja osallisuuteen elämässä. Viidentenä kompetenssina on tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen. Opinnäytetyömme itsessään on kehittämishanke ja näin ollen vastaa täydellisesti tätäkin kompetenssia. Opinnäytetyössämme tutkimme, tuotamme ja jaamme tietoa jälkihuoltotyöstä. Viimeisenä kompetenssina on työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen, johon kuuluu mm. työn laadun, tulosten ja vaikutusten arviointi ja kehittämishankkeiden johtaminen. Tämän kompetenssiin voi myös liittää yhteistyön Polun kanssa, joka oli sujuvaa, johdonmukaista ja vaivatonta. Tämän lisäksi pyrimme itse arvioimaan omaa kehittämistyötämme jatkuvasti koko prosessin ajan, jonka lisäksi pyysimme yhteistyötaholta palautetta ja arviointeja työstämme.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selkeyttää ja yhdenmukaistaa jälkihuoltotyötä lasten ja nuorten asumiskoti Polussa sekä tuoda lisää tietoa ja työmuotoja työskentelyn tueksi. Koemme, että onnistuimme tässä tavoitteessamme. Olemme tyytyväisiä opinnäytetyön sekä tuotoksen lopputulokseen.

Pohdimme, että opinnäytetyötämme pystyisi jatkamaan helposti. Jälkihuollosta ja sen työmuodoista on vielä paljon aiheita ja tietoa, jota me emme käsitelleet. Jälkihuollon osa-alueista jätimme käsittelemättä esimerkiksi vertaistukiryhmät, itsenäistymisvarat (tätä aihetta hieman sivuttiin) ja terveydenhuollon. Tämän lisäksi me toteutimme tiedonkeruumenetelmänä työntekijöiden haastattelun. Meidän opinnäytetyötämme voisikin ehdottomasti jatkaa asiakkaiden näkökulmasta toteutettuna. Minkälaista jälkihuoltotyötä asiakkaat ja nuoret toivoisivat toteutettavan. Jälkihuoltotyön käsitteleminen ja kehittäminen on tärkeää, sillä jälkihuoltotyö on ajankohmainen ja tärkeä aihe nyt ja tulevaisuudessa.

Kuvaisimme opinnäytetyötämme eli kehittämishanketta onnistuneeksi prosessiksi, vaikka jälkihuolto ja sen työmuodot ovat valtavan laaja kokonaisuus ja aiheiden rajaaminen oli meille haastavaa. Haastatteluiden ja kyselyiden perusteella voimme todeta, että yhteistyötahomme tuottaa jo nyt laadukasta jälkihuoltotyötä, mutta tuottamamme oppaan avulla jälkihuollon työntekoa pystytään yhtenäistämään ja työmenetelmistä saatiin uutta tietoa.

Jälkihuoltotyön edistyminen ja kehittyminen ei kuitenkaan koskaan tule loppumaan. Tämänhetkinen maailmantilanne ja lisääntyneet lastensuojelun asiakkaat tarkoittavat myös hetken päästä lisääntyneitä jälkihuollon asiakkaita. Vaikka jälkihuollosta ja sen merkityksestä on viime aikoina puhuttu enemmän, koemme, että jälkihuoltotyö jää edelleen lastensuojelun ja sijaishuollon varjoon.

Koemme myös, että jälkihuollon toteuttamisen ongelmakohtana on palveluiden irrallisuus. Jälkihuoltopalveluina voidaan kyllä tarjota mitä tahansa sosiaalihuollon palveluita, mutta usein tämä tarkoittaa irrallisia palveluita eri tahoilta, vaihtuvia työntekijöitä ja tiedonkulun haasteita. Ihanteellista olisikin, jos jälkihuollon palvelut saisi keskitettyä yhteen paikkaan, jolloin itsenäistytvä tai siirtymävaiheessa oleva lapsi/nuori ei jäisi byrokratian rattaisiin tai pahimmassa tapauksessa palveluiden väliinputoajaksi.

LÄHTEET

A 60/1991. YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista.

Aapola, S. & Ketokivi, K. 2005. Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto.

Adley, N. & Jupp Kina, V. 2017. Getting behind the closed door of care leavers: understanding the role of emotional support for young people leaving care [Verkkolehtiartikkeli]. Child and Family Social Work 2017, (22), 97-105. [Viitattu 21.1.2021]. Saatavana: doi:10.1111/cfs.12203

Asumiskoti Polku. 20.1.2021. Polku. [Verkkosivu]. [Viitattu 20.1.2021]. Saatavana: <https://www.asumiskotipolku.com/toimintamme.html>

Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Bardy, M. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 4. uudistettu painos. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia: Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 14.–15. painos. Helsinki: WSOYpro Oy

Eronen, T. 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 4/2013. Tampere: Suomen yliopistopaino.

Heino, T. & Hyry, S. & Ikäheimo, S. & Kuronen, M. & Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen 2014–2015 päätulokset. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Heino, T., Eronen, T., Kataja, K., Kestilä, L., Känkänen, P., Paananen, R., Pösö, T. & Rainio A. 2013. Suojassa syrjässä, selvinneenä - huostaan otetut ja sijoitetut lapset Suomessa. Teoksessa; Reivinen, J. & Vähäkylä, L. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. 2013. 50-52.

Hiilamo, H. 2006. Syrjäytetty lapsi. Lapsen maailma 65 (3), 51.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hämeen-Anttila, L. 2017. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa; Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma. 234.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2006. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

- Kanninen, K. 2015. Terapeuttisen kohtaamisen hetki. Lyhytterapeuttinen työote. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 22.8.2021]. Saatavana: <http://www.lyhytterapeuttinenote.fi/terapeuttisen-kohtaamisen-hetki/>
- Kaunisto, S. 2011. Nuoren elämänhallinnan edistäminen toiminnallisilla menetelmin. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.
- Kronqvist, E-L & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.
- Kuuskeri, H. 2012. "Seikkailumatka omaan itseeni" elämänhallintaa toiminnallisilla keinoin. Tampereen ammattikorkeakoulu 2012.
- Känkänen, P. & Laaksonen, S. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 22.8.2021]. Saatavana: <http://docplayer.fi/68085477-Selvitys-sijaishuollon-ja-jalkihuollon-nykytilasta-ja-kehittamistarpeista.html>
- Känkänen, P. siirtymät sijaishuollossa - hetkiä ja ikuisuuksia. 2013. Teoksessa; Bardy, M. Lastensuojelun ytimissä. 2013. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- L 20.3.2015/263. Perhehoitolaki
- L 22.7.2011/922. Laki yksityisistä sosiaalipalveluista.
- Laaksonen, S. (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas, sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto Ry.
- Leppiman, A. 2010. Arjen elämyksiä. Leiri- ja elämispohjainen Arkipäivät-perhepalvelu sosiaalisen kokemuksen tuottajana. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Löhönen, S. 2014. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten koulusuoriutuminen. Tutkimuksia 1/2014. Pesäpuu ry, Jyväskylä.
- Maunu, A. & Kiilakoski, T. 2018. Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Aikuiskasvatus 2/2018. [Viitattu 10.10.2021]. Saatavana: <https://elektra-helsinki-fi.libts.seamk.fi/se/a/0358-6197/38/2/ohjausta.pdf>
- Mikkola, L. 2009. Puheviestinnän vuosikirja 2009. Prologi Vol 5 Nro 1. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 1.11.2021]. Saatavana: <https://journal.fi/prologi/article/view/95805/54204>

- Moilanen, J. 2015. Tutkimus lastensuojelun tukihenkilötoiminnan muutoksista. Rationaalinen näkökulma. Jyväskylä.
- Myllyniemi, S. 2015. Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisosian neuvottelukunta.
- Mäkisalo-Ropponen, M. 2011. Vuorovaikutustaidot sosiaali- ja terveysalalla. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Niskala, A. & Laitinen, M. 2013. Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Pekkarinen, E., Vehkalahti, K. & Myllyniemi, S. 2012. Lapset ja nuoret instituutioiden kehityksessä. Nuorten elinolot-vuosikirja 2012. Helsinki.
- Pukkio, S. & Hipp, T. 2016. Lastensuojelun keskusliitto. Opas Lastensuojelun jälkityöhön. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.12.2020]. Saatavana: <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>
- Rantanen, E. 2021. Sosiaalisen ja terapeuttisen työn rajapinnalla. [Verkkojulkaisu]. Talentia-lehti. [Viitattu 26.8.2021]. Saatavana: <https://www.talentia-lehti.fi/sosiaalisen-ja-terapeuttisen-tyon-rajapinnalla/>
- Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle, Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymistä. Helsinki. Helsingin Yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224.
- Riekkö, E. 2021. Kohti lisääntyvää autonomiaa. Eriytymisen ja itsenäistymisen polut lapsuudessa ja nuoruusiässä. Psykoterapia-lehti 1/2021.
- Ronkainen, K. & Ikonen, E. Osallisuus osana arkea. Lapsen osallisuuden tukeminen. [Verkkojulkaisu]. Sos-lapsikylä. [Viitattu 29.10.2021]. Saatavana: <https://www.sos-lapsikyla.fi/lapsen-osallisuuden-tukeminen/>
- Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 2. uud. p. Porvoo: Edita.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). 16.5.2019. TIEKARTTA 2030 – Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 18.10.2021]. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). 9.9.2020. Lastensuojelu. [Verkkosivu]. [Viitattu 9.9.2020]. Saatavana: <https://stm.fi/lastensuojelu>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). 9.9.2020. Lastensuojelu. [Verkkosivu]. [Viitattu 9.9.2020]. Saatavana: <https://stm.fi/lastensuojelu>
- Stein, M. & Dixon, J. 2005. Leaving Care: Throughcare and Aftercare in Scotland. [Verkkokirja]. London: Jessica Kingsley. [Viitattu 18.10.2021]. Saatavana Ebsco eBook Collection – palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Stein, M. 2012. Young People Leaving Care: Supporting Pathways to Adulthood. [Verkkokirja]. London: Jessica Kingsley. [Viitattu 18.10.2021]. Saatavana Ebsco eBook Collection – palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Stenvall, E. 2020. Osallisuutta ja osallistumista. Osa 1: Osallisuuden lähtökohdat kansallisessa lapsistrategiassa. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:27. [Vekkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 29.10.2021]. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162410/STM_2020_27_r.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Suomen virallinen tilasto. 1.7.2020. Lastensuojelu 2019, Lastensuojeluilmoitusten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 6.9.2021]. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. 2010. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 21.1.2021. Mitä on lastensuojelu?. [Verkkosivu]. [Viitattu 21.1.2021]. Saatavana: [Mitä on lastensuojelu? - Lastensuojelun käsikirja - THL](#)
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). 10.10.2021. Tukihenkilöt- ja perheet. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.10.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). 27.1.2021. Muu lapsen tarpeen mukainen hoito. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 27.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/muu-lapsen-tarpeen-mukainen-hoito>
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). 9.9.2020. Jälkihuolto. [Verkkosivu]. [Viitattu 9.9.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#mit%C3%A4%20on%20j%C3%A4lkihuolto>
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). 25.10.2021. Lapsen osallisuus. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.10.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>

- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). 5.11.2021. Lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.11.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/lapsen-oikeudet-lahtokohtana/lasten-ja-nuorten-osallistumisen-ja-vaikuttaminen>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. [Verkköjulkaisu]. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Viitattu 9.9.2021]. Saatavana: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Törrönen & Vauhkonen. 2012. Itsenäistyminen elämänvaiheena. Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. 2012. SOS-Lapsikylä Ry. Forssa.
- Upanne, M. 2006. Huono-osaisuuden periytyvyys. Lapsen maailma 65 (3), 3.
- Veijola, A., Isola, A., & Taanila, A. (2006). Moniammatillinen perhetyö edellyttää keskustelua. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti, 43(3).
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Yliruka, L., Kantoluoto, A., Heino, T., Laine, T. & Hipp, T. 2020. Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 32/2020.
- Zekki.fi. 21.10.2021. [Verkkosivu]. [Viitattu 21.10.2021]. Saatavana: <https://www.zekki.fi/>

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Liite 2. Teemahaastattelu runko

Liite 3. Jälkihuolto-oppaan väliarvio työelämätaholta

Liite 4. Jälkihuolto-oppaan loppuarvio työelämätaholta

Liite 5. Jälkihuolto-opas

Liite 1. Kyselylomake

Kyselylomake

1. Millaista jälkihuoltotyötä tiedät yksikössänne tehtävän? (jatka tarvittaessa vastaustasi lisäpaperille, muista merkitä kysymyksen numero lisäpaperiin)

2. Oletko tehnyt jälkihuoltoa työskennellessäsi Lasten ja nuorten asumiskoti Polku Oy:llä? (rastita seuraavista sopiva vaihtoehto)

- a. Kyllä
b. En

3. Millaista jälkihuoltoa olet itse toteuttanut? (rastita itsellesi sopiva/sopivat kohdat, jos valinta kohdissa ei ole sinulle sopivaa vaihtoehtoa, valitse kohta d. ja kirjoita alla olevaan ruutuun. Myös siinä tapauksessa, jos vaihtoehtojen lisäksi olet tehnyt muunlaista jälkihuoltoa. Tarvittaessa käytä lisäpaperia ja merkitse paperin 3. d. ja vastauksesi)

- a. Perhetyötä lapsen kotiutumisen jälkeen?
b. Itsenäistyvän nuoren tukeminen?
c. Tukihenkilö toimintaa?
d. Jotain muuta, mitä?

4. Millaisia välineitä ja menetelmiä olet jälkihuolto työssäsi käyttänyt? Vastaa tehtävä kohtaisesti esim. Perhetyössä olen tehnyt... tai itsenäistyvän nuoren kanssa olen... (vastaa alla olevaan ruutuun ja tarvittaessa jatka lisä paperille. Muista merkitä kysymyksen numero paperiin)

5. Mistä jälkihuollon osa-alueesta haluaisit lisää tietoa tai työmenetelmiä käyttöösi? Voit myös mainita työmuodon, jota et ole itse tehnyt. (Vastaa alla olevaan ruutuun ja tarvittaessa jatka lisä paperille. Muista merkitä kysymyksen numero paperiin)

6. Vapaa sana jälkihuoltotyöstä ja sen toteuttamisesta yksikössänne (vastaa alla olevaan ruutuun ja tarvittaessa jatka lisä paperille. Muista merkitä kysymyksen numero paperiin)

7. Koetko, että jälkihuolto-oppaalle on tarvetta yksikössänne? Perustele vastauksesi (rastita itsellesi sopiva vaihtoehto. Kirjoita perustelu alla olevaan ruutuun. Tarvittaessa jatka lisä paperille. Muista merkitä kysymyksen numero paperiin)

- a. Kyllä
b. Ei

Iso kiitos ajasta ja vaivannäöstäsi kyselyn vastaamiseen!

Liite 2. Teemahaastattelu runko

Teemahaastattelun kysymyksiä ja runko

1. Millaista jälkihuoltoa Lasten ja nuorten asumiskoti Polku Oy tarjoaa ja toteuttaa?

2. Jälkihuollon kysyntä ja tarvittavuus alueella?

3. Millaiset resurssit jälkihuollon toteuttamiselle on Lasten ja nuorten asumiskoti Polku Oy:llä?

4. Mitä menetelmiä ja välineitä jälkihuollolle on jo olemassa ja mitä/millaista menetelmiä ja osaamista toivoisit lisää?

5. Minkälaista sisältöä toivoisit jälkihuolto-oppaassa olevan?

6. Vapaata keskustelua ja kerrontaa jälkihuollosta yksikössä ja yleisesti

Liite 3. Jälkihuolto-oppaan väliarvio työelämätaholta

Jälkihuolto-oppaan väliarvio työelämätaholta

1. Oppaan sisällön rakenne ja jäsenitys, muutosehdotuksia tai lisäyksiä?
2. Puuttuuko jotain oleellista?
3. Mitä lisää?
4. Mitä epäoleellista, jota tulisi poistaa?
5. Toiveita oppaan ulkoasuun?
6. Muita toiveita tai muutosehdotuksia oppaaseen?

Kiitos! 😊

Liite 4. Jälkihuolto-oppaan loppuarvio työelämätaholta

Jälkihuolto-oppaan loppuarvio työelämätaholta

|

1. Oppaan asiasisältö?

2. Oppaan visuaalinen ilme?

3. Vastaako opas asetettuja tavoitteita?

4. Kuinka yhteistyö kansamme mielestänne sujui?

5. Vapaata palautetta

Kiitos! 😊

Liite 5. Jälkihuolto-opas

JÄLKIHUOLTO-OPAS

Lasten ja nuorten asumiskoti Polku

Joonas Takala & Niina Männistö, 2021
 Seinäjoen ammattikorkeakoulu
 Sosionomi (AMK)

Sisällys

1. Lukijalle.....	2
2. Jälkihuolto.....	3
3. Jälkihuolto Polussa.....	5
3.1 Miten vastataan jälkihuollon tarpeeseen.....	7
3.1.1 Itsenäistyminen Polussa.....	8
3.1.2 Perhetyö Polussa.....	11
3.1.3 Tukihenkilötoiminta Polussa.....	11
4. Jälkihuollon menetelmiä ja toteutustapoja.....	12
5. Kirjallisuutta ja linkkejä jälkihuollosta ja sen menetelmistä.....	20
6. Lähteet.....	21

Usein jälkihuolto mielletään ainoastaan itsenäistyvien nuorten palveluksi, sillä suurin osa jälkihuollon asiakkaista ovat täysi-ikäisiä. Kuitenkin lastensuojelulain mukaan jälkihuolto on tarjottava ja järjestettävä aina sijaishuollon ja pitkäaikaisen avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen lapsen iästä riippumatta. (THL, jälkihuolto. [viitattu 9.9.2020]; Känkänen & Laaksonen, 2006. 42.)

Jälkihuollon suunnitteluvaiheessa palvelut valitaan lapsen ja nuoren henkilökohtaisten tuentarpeiden mukaan ja peilaten hänen oman elämäntilanteensa kautta. Jälkihuollolle on määritelty neljä eri vaihetta, jotka ovat jälkihuollon suunnittelu, nuoren tukeminen, läheisverkoston tukeminen ja prosessin arviointi, näitä neljää seurataan ja tuetaan koko prosessin ajan, jotta jälkihuollon prosessin laatu pysyy. (Laaksonen 2004, 15). Jälkihuollon tuki tulee olla yhtäjaksoista ja tarpeenmukaista. (THL, jälkihuolto [viitattu 20.1.2021]).

